

WINTER aan het ZIJPE

INHOUD:

Voorwoord

Inleiding

Na de bevrijding

De Watertoren in de Anna Jacobapolder

Militaire Eenheden

STOOTTROEPEN vchten op ST. PHILIPSLAND

Stoter Piet Marijnissen

Bram Nouwen

 Op het Schiereiland

 On the Peninsula

 Na Półwyspie

War Diaries

De Landing

De Overval

Verliezen

Verantwoording

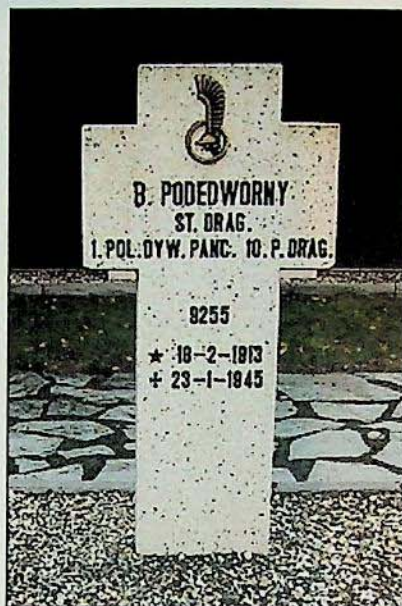
Bronnen - Literatuur

Dankwoord

Voorwoord

In het Poolse Ereperk van de Algemene Begraafplaats Leijzenakkers, aan de Veerseweg te Oosterhout, liggen dertig Poolse Militairen begraven. Het viel op dat Bolesław Podedworny op 23 januari 1945 sneuvelde dus bijna drie maanden na de bevrijding van onze regio.

Graf te Oosterhout

Bij nader onderzoek bleek ook dat er wel degelijk een relatie bestond met Oosterhout want op het moment van sneuvelen, tijdens frontdienst op Sint Philipsland, was Bolesław Podedworny ingekwartierd in Oosterhout.

Er sneuvelden echter diezelfde dag op Sint Philipsland nog twee andere Poolse militairen namelijk Prins Marie Andrzej Poniatowski en Bronisław Powalka. Deze Polen liggen nu elders begraven maar ze waren ook in Oosterhout ingekwartierd.

Later bleek dat bij hetzelfde incident ook nog twee Engelse artilleristen, de Nederlandse Stoottroeper Piet Avontuur en de burger Karel Sniijders het leven verloren.

Na een lange speurtocht bleek dat het ging om een nachtelijke Duitse overval op de watertoren aan het Zijpe op Sint Philipsland en het was mogelijk daar het navolgende redelijk gedetailleerd verslag van te maken.

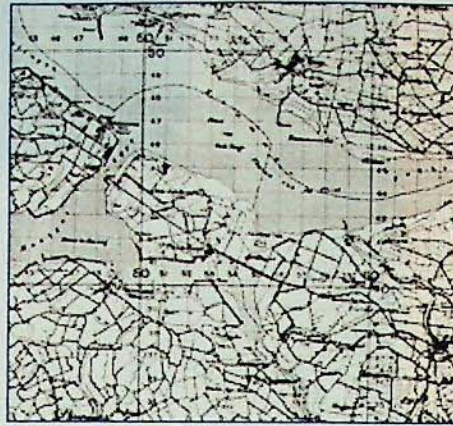
Inleiding

Voor een goed begrip van de situatie is het nodig eerst een korte beschrijving te geven van de plaats waar deze dramatische gebeurtenissen plaats vonden.

Sint Philipsland is enkele eeuwen lang het kleinste eiland van de provincie Zeeland geweest. De schorren en slikken in dit gebied werden in 1487 voor het eerst ingedijkt en in gebruik genomen maar dit "Sinte Philipslandt" moest na enkele overstromingen door stormvloed in 1532 worden opgegeven.

De bedijking van de eerste polder van het huidige "Flupland", zoals het in de omgangstaal wordt genoemd, kwam in 1645 gereed en in de daarop volgende eeuwen groeide het eiland door nieuwe inpolderingen langzaam tot de huidige oppervlakte van ongeveer 2800 hectaren.

Klik op stafkaart om te vergroten

Aan de oostkant van het eiland ligt het dorp Sint Philipsland en aan de westkant vinden we de Anna Jacobapolder. Daarin lag in 1945 een groepje huizen dat nog geen naam had. Het werd aangeduid met de naam "Gehucht aan den Noordweg" maar later kreeg dit gehucht de naam "Anna Jacoba Polder".

De watertoren, die in het navolgende stuk een belangrijke rol speelt, stond in de Anna Jacoba Polder aan de Langeweg vlakbij het Zijpe.

Bij het dorp Sint Philipsland staat een zelfde watertoren. Hoewel de Duitsers ook deze watertoren wel weg wilden hebben is dat ondanks verschillende zware beschietingen niet gelukt.

In 1884 kwam een verbinding met het vasteland tot stand. Daardoor werd het eiland een schiereiland maar de bewoners, in de wandeling "Fluplanders" genoemd blijven Sint Philipsland een eiland noemen.

[[TERUG NAAR DE INHOUD](#)]

Na de bevrijding van Zuid-Nederland

Op 9 november 1944 voerde de 1e Poolse Pantserdivisie de laatste achterhoedegevechten met Duitse troepen bij Moerdijk en daarna was West-Brabant bevrijd. De Geallieerden besloten niet verder naar Noord-Nederland door te stoten.

Waarom Poolse militairen?

Nadat de Duitsers in 1939 onverwachts de republiek Polen binnen vielen boden de Polen hevig weerstand maar de aanvallers waren beter en moderner uitgerust. Nadat de Duitsers ook nog de prachtige stad Warschau plat bombardeerden gaven de Polen het op. Er werd niet gecapituleerd maar het Poolse Leger "verdween" naar het Westen. Daar werd in Frankrijk een nieuw Pools leger gevormd dat in 1940 opnieuw tegenover Duitse troepen stond. Ook Frankrijk was te zwak voor deze overmacht en een capitulatie volgde.

Voor de tweede keer moesten de Poolse soldaten vluchten. Zij kwamen in Schotland terecht om daar door de Poolse Regering in ballingschap opnieuw gekleed en bewapend werden. Voorjaar 1942 werd daar de 1e Poolse Pantserdivisie gevormd met als commandant generaal Stanisław Maczek.

Doel: De bevrijding van hun vaderland Polen van Duitse overheersing.

Maar voor het zover was werden de Polen ingezet bij de bevrijding van delen van West-Europa vanaf Normandië tot Wilhelmshaven. Nadat de Duitsers in mei 1945 capituleerden

TERUG

Embleem van de 1e
Poolse Pantserdivisie

bleek het onmogelijk hun oorspronkelijke missie uit te voeren omdat de Grootmachten inmiddels tijdens de Conferentie van Jalta de republiek Polen onder communistische invloed hadden gebracht.

Winter aan de Maas

Zoals eerder gemeld besloot het Geallieerde Opperbevel niet verder naar Noord-Nederland door te stoten. Men had onvoldoende voorraden om nog grote operaties te beginnen en daarom was een winterstop onvermijdelijk. Het front kwam dus stil te liggen bij de grote rivieren dus de Maas, de Bergsche Maas, de Amer, het Hollandsch Diep en het Zijpe.

De bewaking van deze rivieren werd meteen grotendeels toevertrouwd aan de 1e Poolse Pantserdivisie. De Polen hadden eerder in Brabant een opmars uitgevoerd van Baarle-Nassau tot Moerdijk. Hun commandant, generaal Maczek, schreef in zijn memoires dat hij daarna hoopte op wat rust om zijn Divisie weer op sterkte te brengen maar dat pakte anders uit.

Het bleek al snel dat de vijand niet zomaar in een nederlaag berustte. Van tijd tot tijd werd door zware artillerie naar het zuiden geschoten. Verder staken de Duitsers met zwaar bewapende patrouilles de grote rivieren over en zij drongen diep in bevrijd gebied door. Deze patrouilles vermeden gevechtscontact omdat het waarschijnlijk alleen maar ging om inlichtingen in te winnen.

Dichter bij de rivieren traden de Duitsers wel agressief op. Zij overvielen Geallieerde observatie posten, ontvoerden burgers en militairen en legden landmijnen.

Bij het Capelsche Veer werd zelfs in de Overdiepse Polder door de Duitsers een klein bruggenhoofd heroverd om mogelijk te dienen als uitvalsbasis voor het Ardennenoffensief in december 1944. Ten koste van veel mensenlevens werd het bruggenhoofd pas eind januari 1945 op de Duitsers heroverd.

Gevechtsgroepen

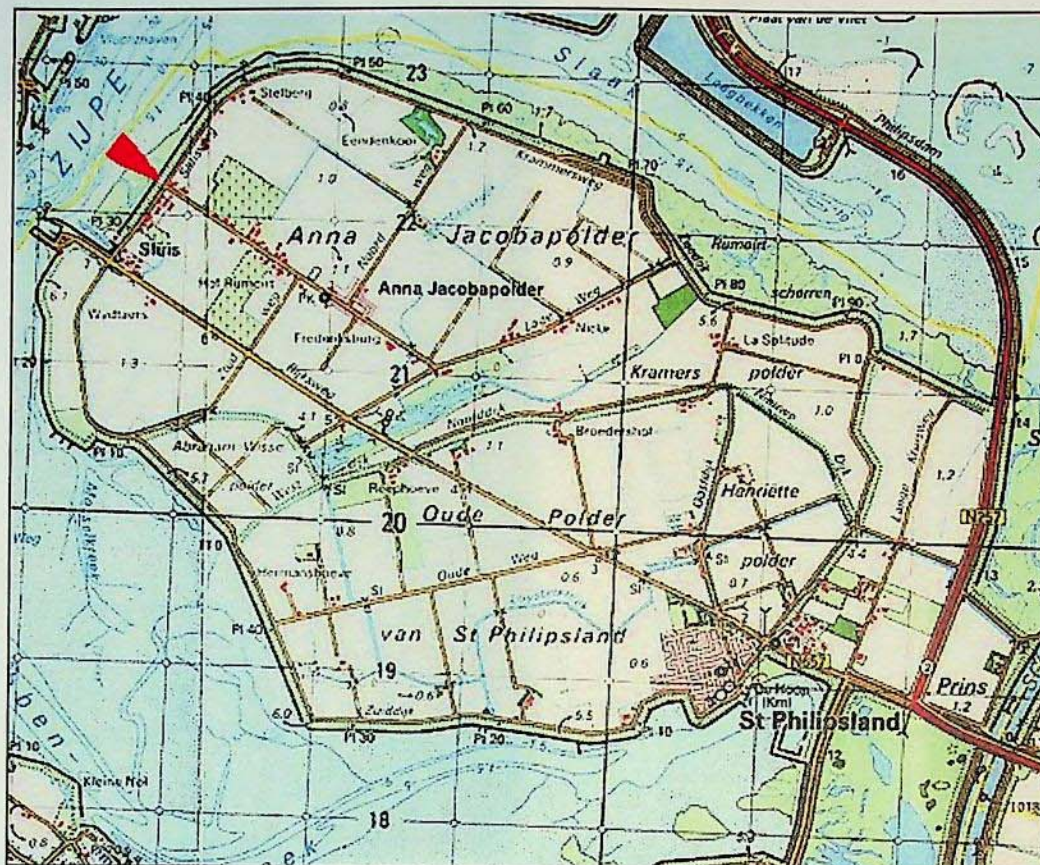
De manschappen van de 1e Poolse Pantserdivisie kregen het zwaar te verduren want het was een onmogelijke opgave om de dijken vanaf Lithooijen tot Sint Philipsland met één Divisie te bewaken maar er kwam hulp van andere Geallieerde eenheden. Er werden dan tijdelijke gevechtsgroepen samengesteld die elk een sector bewaakten.

[[TERUG NAAR DE INHOUD](#)]

De Watertoren in de Anna Jacobapolder

Zo werd het schiereiland Sint Philipsland als sector in januari 1945 bewaakt door een gevechtsgroep bestaande uit een Bataljon Nederlandse Stoottroepen, twee pelotons tanks (10 tanks + 40 manschappen) van het 1e Poolse Pantserregiment, een eskadron Poolse Dragonders, een batterij Engelse M10 tankdestroyers en als reserve de Canadese Manitoba Dragoons.

Kaart van het eiland Sint Philipsland.
Bij de rode pijl stond tot 23 januari 1944 de betwiste watertoren.

De watertoren aan de Langeweg

[[TERUG NAAR DE INHOUD](#)]

Militaire Eenheden op Sint Philipsland

Nederlandse Stoottroepen

Meteen na de bevrijding werd begonnen met het werven van vrijwilligers voor de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten. Daarna werd het Bataljon Brabant opgericht waarvan een deel van de 10e Compagnie Stoottroepen bij Anna Jacobapolder werd ingezet.

Veel jonge mannen uit deze Compagnie zoals de vijf broers Marijnissen waren afkomstig uit het Nederlandse Verzet. Deze mannen moesten onder bijzonder moeilijke omstandigheden hun gevaarlijke taak uitvoeren want zij waren slecht gekleed en onvoldoende bewapend.

De gebroeders Marijnissen uit de Boelmeer te Breda. Zij dienden alle vijf bij de Stoottroepen.
V.l.n.r. Gillion, Frans, Charles, Piet en Toon.

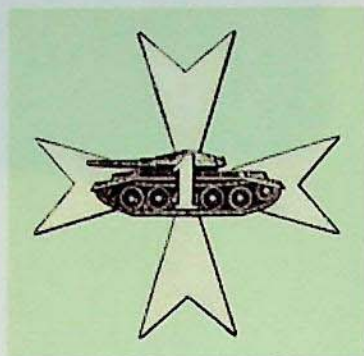
De Stoottroepers kregen in Vught een korte infanterieopleiding en daarna observeerden zij vanuit de stellingen in de dijk het Zijpe en de eilanden aan de overkant. Omdat de hele sector onder Engels commando stond was in elke observatiepost altijd een Engelse militair aanwezig die telefonisch in contact stond met het hoofdkwartier.

Poolse tanks

Het bewaken van de dijken om het schiereiland was uiteraard een infanterietaak. Om de slagkracht te vergroten waren in het binnenland bij de boerderij "Hof Rumoirt" twee pelotons tanks (10 Sherman tanks en 40 manschappen) van het 1e Poolse Pantserregiment opgesteld.

Dit regiment was uitgerust met 32 ton zware Sherman tanks die voldoende vuurkracht hadden. De polders, waarin zij moesten opereren, hadden onder water gestaan en daarom was de bodem te zacht om met tanks te berijden. Daarom moesten zij op de verharde weg blijven en dat gaf beperkingen.

Embleem van het
1e Pantserregiment

Voertuignummer van het
1e Pantserregiment

De 1e Poolse Pantserdivisie was door de Poolse regering in ballingschap voorzien van Engels en Canadees oorlogsmateriaal. Dus ook de uniformen maar de herkenningstekens op die uniformen waren uitgevoerd volgens de Poolse militaire traditie.

Dat wil zeggen dat Poolse militairen van het landleger op de baret de witte Poolse adelaar met kroon en hun rangonderscheidingstekens droegen. Dit in tegenstelling met Geallieerde eenheden die alleen hun Regimentsembleem op hun hoofddeksel droegen.

De Polen hadden het Regimentsembleem op de linker borstzak zitten en de rangen werden op de epauletten gedragen. Dus geen "strepen" op de mouw en sterren op de kraag.

Een belangrijke afwijking van de Geallieerde uitmonstering waren de gekleurde vaantjes op beide kraagpunten. De kleuren waren afgeleid van de wimpels (pennants) die vroeger aan de lansen van de ruiters wapperden. Elk onderdeel had zijn eigen kleurenpatroon. Hieronder de pennant van het 1e Pantserregiment zwart - een dun streepje rood - oranje.

Het 1e Pantserregiment was een groot deel van de winter 1944-1945 in Oosterhout ingekwartierd maar de manschappen deden bij toerbeurt dienst aan het front.

Prins Poniatowski

De militairen van het 1e Pantserregiment waren bijzonder trots op een bijzondere jongeman die in hun regiment diende namelijk Prins Marie Andrzej Poniatowski. Telg uit een adellijk Pools/Frans geslacht en mogelijke troonopvolger.

Hoewel hij nauwelijks Pools sprak had hij zich als vrijwilliger voor het Poolse leger in ballingschap aangemeld om daarna het land van zijn voorvaderen mee te gaan bevrijden van Duitse overheersing. Helaas kwam het niet zover.....

2		3	
(1) SOLDIER'S NAME and DESCRIPTION on ATTESTATION.		DESCRIPTION ON ENLISTMENT.	
Army Number <u>20194/16/I VBr</u>		Height .....ft. ....ins.	Weight .....lbs.
Surname (in capitals) <u>PONIA TOWSKI</u>		Maximum Chest .....ins.	Complexion <u>swallow</u>
Christian Names (in full) <u>ANDRZEJ</u>		Eyes <u>blue</u>	Hair <u>blond</u>
Date of Birth <u>1921-6-15</u>		Distinctive Marks and Minor Defects	
Place of Birth: { Parish ..... In or near the town of <u>Paris</u> In the county of <u>France</u>			
Trade on Enlistment <u>Bez zawodu.</u>			
Nationality of Father at birth <u>Polska</u>			
Nationality of Mother at birth <u>"</u>			
Religious Denomination <u>Rzym. kat.</u>		CONDITION ON TRANSFER TO RESERVE.	
Approved Society		Found fit for	
Membership No.		Defects or History of past illness which should be enquired into if called up for Service	
Enlisted at ..... On		.....	
For the: <u>Polish</u> ..... • Regular Army. • Supplementary Reserve. • Territorial Army. • Army Reserve Section D. • Strike out those inapplicable.		.....	
For ..... years with the Colours and ..... years in the Reserve.		.....	
Signature of Soldier <u>Poniatowski</u>		Date ..... 19.....	
Date <u>10.4.1944.</u>		Initials of M.O. i/c.	

Aanmeldingsformulier van Prins Poniatowski

Poolse tankbemanning met hun Sherman tank. In het midden prins Marie Andrzej Poniatowski

Prins Poniatowski was te Oosterhout ingekwartierd bij de familie Heersche in de Julianalaan. Hij viel daar op door zijn voorname uitstraling, zijn goede manieren en zijn zorgzame houding naar de familie. De familie hoorde overigens pas na zijn dood wie zij in huis hadden.

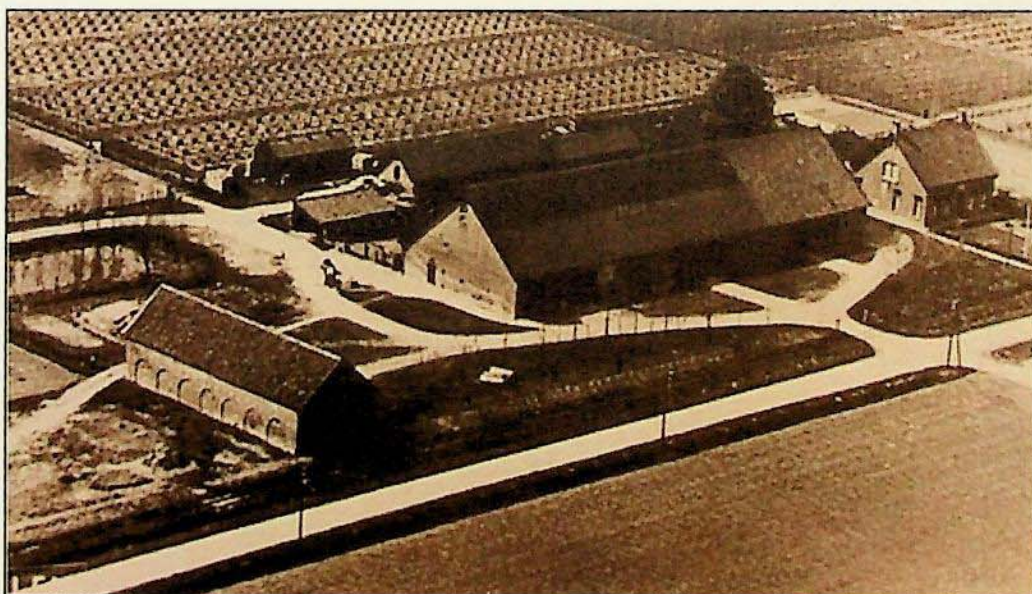

In dit huis aan de Julianalaan te Oosterhout was Prins Andrzej Poniatowski tot zijn dood ingekwartierd

Dragonders

Ter bescherming van de tanks, die bij Hof Rumoirt stonden opgesteld, werd een beroep gedaan op een eskadron pantserinfanterie van het 10e Regiment Dragonders ook van de 1e Poolse Pantserdivisie.

Hof Rumoirt, de boerderij van Adriaan Wisse, gelegen aan de Langeweg

De Dragonders verplaatsten zich in licht gepantserde voertuigen zogenaamde half-tracks. Ook dit regiment was in die dagen ingekwartierd in Oosterhout.

62nd Anti Tank Regiment Royal Artillery

Hoewel in de Geallieerde organisatie vrijwel alle regimenten en bataljons waren ondergebracht in divisies bleven er nog eenheden over die zelfstandig opereerden. Zij werden Corpstroepen genoemd. Een van deze Corpstroepen was het zelfstandige Britse 62e Anti-Tank Regiment en de 245e batterij van dit regiment werd in de sector Sint Philipsland gedetacheerd.

Baretembleem van de
Engelse Royal Artillery

Voertuignummer van het
62e A.T. Regiment ook
te zien op de foto hier onder

Deze batterij was uitgerust met twaalf M10 tankdestroyers bestaande uit een Sherman tank waar in een verzwaarde koepel een 17 pponder kanon was ingebouwd. De M10 is in verschillende modificaties gebouwd hetgeen steeds weer een andere naam opleverde.

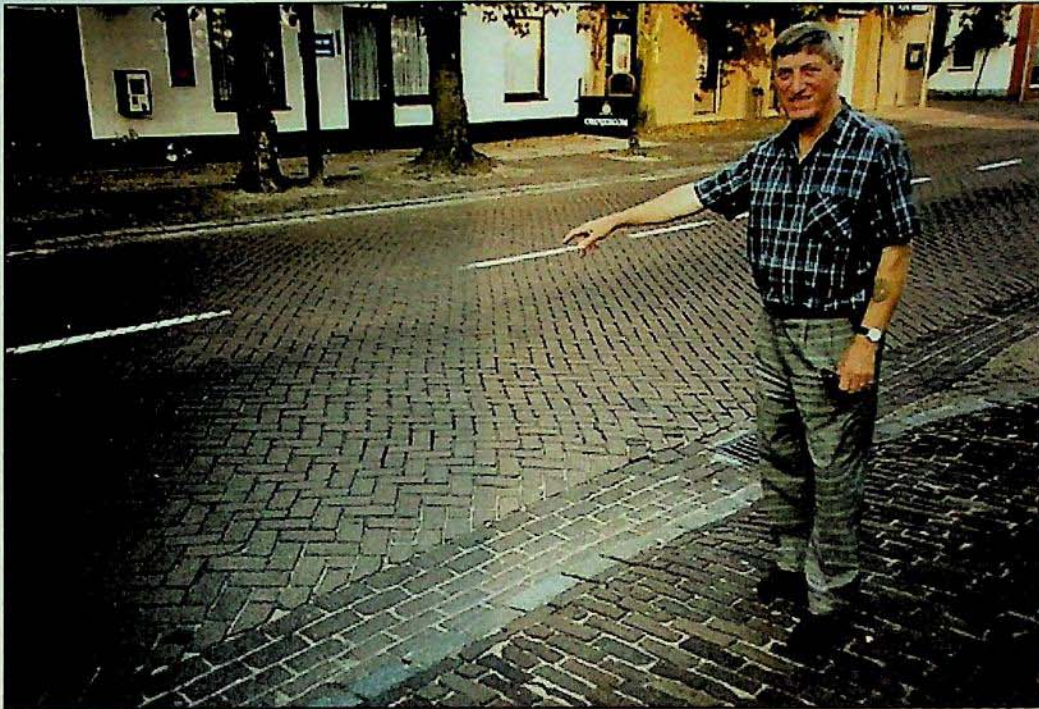
Zo gebruikte de 245e batterij een versie waar een dieselmotor in gemonteerd was. Er werd in de Geallieerde legers nauwelijks dieselolie gebruikt dus de logistiek was al een probleem op zich. Een ander nadeel van het gebruik van diesel komt verderop nog ter sprake.

De hoofdtak van dit regiment was tankbestrijding maar soms werden de M10's ingezet als gewone artillerie tegen landdoelen.

Wally Shea en zijn crew met hun M10 tankdestroyer aan de haven van Raamsdonksveer

Jaren later wijst gunner Wally Shea tijdens zijn "battle tour" aan waar zij in Chaam de nacht doorbrachten in hun tank.

Met de 17 ponder granaten konden alle Duitse tanks worden uitgeschakeld maar het was ook mogelijk om brisantgranaten tegen landdoelen te verschieten. Dat gebeurde dan ook regelmatig vanaf Sint Philipsland. Een Engelse waarnemer bekeek vanaf de watertoren de overkant en als er Duitse activiteiten gezien werden openden de M10's het vuur.

Vanwege een nijpend tekort aan infanteristen werd door de manschappen van de M10's ook infanteriedienst gedaan langs de waterkant. Daar waren deze tanksoldaten niet blij mee! De rol van deze batterij was belangrijk want de Engelse kapitein, die de batterij commandeerde, was ook commandant van de verdediging van de sector Sint Philipsland.

Een Krantenartikel

In het archief van "Heemkundekring Philippuslandt" werd door voorzitter Jan Kempeneers een krantenartikel gevonden dat kort na de oorlog verscheen. Stoottroepen vertellen daarin "on the spot" op een emotionele manier over hun ervaringen. Deze vorm van militaire verslaggeving zult U verder in dit stuk niet tegen komen maar helaas zijn hun verhalen meer dan waar.

In het Gemeentearchief van Breda is het archief van de G.O.I.W. (Gemeenschap Oud Illegale Werkers) opgeslagen. Uit brieven, rapporten en klachten blijkt dat de situatie inderdaad ernstig was en het is onbegrijpelijk dat de vrijwilligers op deze manier hun gevaarlijke werk moesten doen.

[TERUG NAAR DE INHOUD]

STOOTTROEPEN vchten op ST. Philipsland

Vuurdoop in de sneeuw van de 10de Compagnie Regiment Brabant

door J.W. HOFWIJK

[klik hier voor informatie over de schrijver](#)

(oude spelling gehandhaafd)

"Ik vergeet nooit, hoe ik die Anna polder op St. Philipsland voor het eerst zag" vertelt een sergeant. Het leek me het eind van de wereld. St. Philipsland..... je reed een klein dorp voorbij met allemaal huisjes met roode daken aan een klein haventje en dan de wildernis in..... De polder. Eerst zetten zij ons bij de verkeerde school af. We waren wel wat gewend, maar zo vies..... Gelukkig kregen we toen een paar lokalen in de "School met den Bijbel". Daar was het beter....."

Een eindeloze polder, met hier en daar verloren in de geweldige grauwe winterruimte een boerderij. Het was er nat en vochtig en er waren geen kolen voor de Nederlanders. Wanneer zij van hun posten uit de duinen kwamen, nat en koud van de gure zeewind, die over de stelling geeselde, konden zij zich niet anders warmde dan aan een planken-vuurtje, van een kist die in stukken was gehakt.

Ze hadden het niet veel beter dan de mensen voor wier vrijheid zij vochten er kwamen moeilijkheden. De Engelsche fourage bleek telkens voor dertig Stoottroepers te weinig te zijn. Toen er geen verandering in kwam, gingen zij geheel op eigen houtje koken. Alleen de pap was altijd aangebrand.....

Ze waren geen engelen. De Tommy's noemden hen "cowboys", omdat zij steeds op alles schoten en veel te veel schoten. Soms waren er wrijvingen. Wanneer zij samen met de Engelschen voor in de stellingen op wacht waren, gingen deze laatsten zich dikwijls beneden de dijk warmen en lieten het de Hollanders alleen opknappen.

Er werd soms over gekankerd. De eenigszins stijve gedisciplineerde Engelschen die hen als soldaat niet altijd au serieux namen, beklagden zich over hun gebrek aan discipline. Voor de Hollanders had het harde spel nog al te veel romantische kanten en een oude vrijbuitiger K.P.-er was niet direct geheel te temmen tot een correcte en keurige soldaat.

Baret embleem van de Stoottroepen
(pas later in gebruik gekomen)

Die Engelschen "lacht een van hen" je komt er toch nooit achter wat voor lui het zijn. We hadden één keer een heele grote gans geschoten, een pracht van een beest! Eerst wilden we zij den burgemeester als presentje brengen, maar gelukkig dat we het niet deden, want het bleek per ongeluk een gans te zijn van dien burgemeester..... Dat wisten we echt niet! Toen gaven we zij cadeau aan den Engelschen Captain. Hij liet zij veertien dagen buiten hangen en zei toen dat hij zij niet mocht eten omdat in Engeland alleen de Koning ganzen at.

Na de regen en de grauweheid van donkere, zwiepende vlagen over het drassige, troosteloze polderland kwam er sneeuw en vorst.

Het waren vriend en vijand tegelijk. In de hard bevroren grond zakte je tenminste niet tot over je enkels in de modder, maar je post woei half vol sneeuw en nadat je daar twee uren wacht had geklopt, steeds staande op dezelfde vierkante meter, waren je voeten voos en zonder gevoel. Verscheidene van je makkers kregen bevroren voeten, open handen. Zij vertelden je dat je

TERUG

Krantenartikel:

VUURDOOP in de SNEEUW

geschreven door:

J.W. Hofwijk pseudoniem voor Will J. Kint

De schrijver van het krantenartikel noemde zich J.W. Hofwijk maar dat was het pseudoniem voor Will J.V. Kint. Kint werd geboren in Ossensisse. Na zijn middelbare schooltijd ging hij de journalistiek in en hij schreef in de Maasbode en de Katholieke Ilustratie.

Onder de oorlog kwam hij in Limburg terecht in het Verzet. Over zijn ervaringen bij een verzetsgroep in Baarlo schreef hij een boek met de titel: "De 66 dagen van Baarlo" dat later als documentaire onder de titel: "De Partizanen" door de KRO werd uitgezonden.

Na de oorlog werd hij oorlogscorrespondent voor de "PEN GUN". Een noodkrant die door de Nederlandse regering werd verspreid.

Daarna vertrok hij met de Nederlandse troepen naar voormalig Nederlands Indië waar een groot aantal reportages uit zijn pen vloeiden.

Hij probeerde altijd zo goed mogelijk de sfeer over te brengen en daarom leefde hij altijd dichtbij de manschappen.

Hij schreef ook verschillende boeken over zijn ervaringen in Nederlands Indië waarvan: "De hitte van de dag" het bekendste werd. Over zijn vele reizen schreef hij het minder bekende boek "Het schroefje en ik". Willy Kint is op hoge leeftijd nog steeds actief.

Pen Gun

De (oorlogs) journalist en schrijver publiceerde dus ook in het in 1945 en 1946 wekelijks verschijnende blad "Pen Gun".

Voor onze jongere generaties hier een toelichting op. Hoogstwaarschijnlijk schreef Willy destijds ook het artikel "Vuurdoop in de sneeuw" voor dit blad. Het eerste nummer van de wekelijks verschijnende "Pen Gun" kwam uit op 1 juni 1945. Het laatste, nr. 81, op 30 dec. 1946.

Het blad werd gedrukt op de door het militair gezag gevorderde persen van de Nieuwe Apeldoornse Courant en werd uitgegeven door de Sectie voorlichting bij de staf van de bevelhebber van de Nederlandsche Strijdkrachten.

Na december 1946 werd het voortgezet als: "Het lichtspoor voor de Nederlandsche strijdkrachten"

In verband met de slechte conditie van het papier is het blad Pen Gun enkel museaal beschikbaar en ter inzage op microfilm (C 158). Aanvraag is mogelijk aan de balie in de leeszaal Koninklijke Bibliotheek.

Op 29 juni 1981 verscheen van het blad Pen Gun een speciale uitgave ter gelegenheid van de 70ste verjaardag van Z.K.H. Prins Bernhard.

Bovenstaande tekst over de Pen Gun is afkomstig van de heer Jan Kempeneers, van de Heemkundekring Phlipuslandt.

TERUG

dikwijls droge sokken moest aandoen, maar waar moest je die vandaan halen?! Er waren er zelfs toen nog die geen schoenen hadden en bij burgers om een paar klompen moesten bedelen.

Dat was nou..... het front!

Een vergeten front.....Elke avond ging je met een kinderwagen, waarop de brens en de munitie lagen, meer dan tien minuten gaans naar de post..... Post David, post Ernest en nog verder links voorbij de grote watertoren, waar de Polen hun uitkijkpost hadden. Post William. Je was één stipje op de groote kaart op het bataljonshoofdkwartier in Steenberg. Wanneer je die kaarten had bekeken, zou je hebben opgemerkt dat verder naar het Oosten langs de heele kustlijn tot Willemsstad toe, overal Stoottroeposten lagen. Post Vera, Francis, Mary, Betty, enz. En dat ook op Tholen Stoottroepers hun lange uren stonden af te trappelen. Vergeefs probeerend om warm te blijven. Je wist die dingen nauwelijks. Dat hoorde al bij de "groote" strategie.

Alleen de posten aan weerszijden van je rekenden erop, dat je niet stond te slapen; verder terug naar je makkers..... Soms kwamen de moffen toch aan wal. Je mocht niet schieten, want zij deden juist alles om uit te vinden, waar de stellingen waren, lieten zich eerst in hun uitstekend gecamoufleerde stormboten aan wal drijven, en dan in hun witte camouflage uniformen over de sneeuw..... Wanneer zij weer terug gingen, daverden hun motoren ineens hard en brutaal, maar je mocht niet schieten.....

Ja die sneeuw was ook je vijand, ook de Engelsman niet, had een wit camouflage-uniform. Het donkere khaki vormde op de witte sneeuw een prachtdoel..... Maar er gebeurde toch niets.

Een enkele keer kwamen een paar tanks dwars door de polders gerateld, diep ploegend door de sneeuw. Zij schoten dan naar Duiveland of naar Overflakkee. De schoten daverden over het ruischende water en je kon hun echo verloop heelemaal volgen. Met de oogen juist over de dijk zag je de bruinzwarte inslagen naast elkaar opspringen..... Er woonden daar ook vrienden..... Dan reden de tanks weer terug en even later kwam automatisch het antwoord. Tegen de dijkhelling gedrukt hoorde je de granaten hoog overgieren. Je telde de inslagen achter je..... Daarna was de oorlog weer afgelopen.

Post David was de middelste post.

Op 22 Januari 1945, om 21.25 uur hoorde een der Stoottroepers boven het ruisen van het opkomende getij stemmen. Hij waarschuwde de Engelsen in de post, maar die beweerden, dat het waarschijnlijk geluiden uit Post Ernest waren.

Het was bijna volle maan en de Nederlander kroop opnieuw half uit de stelling om te luisteren. Een late zeevogel vloog over met zijn weemoedige tureluuroep, een paar wilde eenden, die zich des nachts in de kreken verzamelden, zwermde verschrikt kwakend op. Hij zag hun zwarte vleugelslag voorbij de maan klimmen, keek opnieuw scherp naar de donkere blauwe schaduwen, waar zich het water kronkelde tusschen de ondergesneeuwde schorren.

Bewoog er iets?

Zijn Engelsche makker, eveneens waakzaam geworden, blies de droge poeder-sneeuw van zijn bren, luisterde ingespannen.

Ineens greep de Nederlander den andere bij den arm "Luister! Jerries are coming!" De moffen komen!! Duidelijk had hij "Weiter" horen fluisteren.

De Engelsman greep naar de telefoon, draaide, luisterde..... het was

onmogelijk om te waarschuwen want de verbinding was al verbroken. Waren er Moffen? De spanning werd ondragelijk. Zij konden al vlak bij zijn. Sluipend langs de dijkhelling hoorde hij geluiden van verschrikte vogels. Het kunnen afgesproken teekens zijn, de Duitsers waren handig genoeg. Fluisterend kreeg de Stoottroeper zijn instructies. De andere posten alarmeerden "Jerries are coming, Jerries are coming!"

Toen hoorden zij vanaf het water mortiervuur, dat vlak achter de dijk insloeg. Eerst een schot..... de polder ontwaakte, in de doodsche stilte daarop brak het geluid van verschrikte vogels los, angstig luid. Het maakte de stilte voor een oogenblik nog dieper..... En eensklaps brak de hel los. Artillerie, vanaf Duiveland en Overflakkee, mortieren vanaf de stormboten.

Je wist dat het eensklaps ernst was en alles in je spande zich in tot het uiterste. Nóg geen Moffen te zien..... waar waren zij?..... je hart sloeg in je keel.... Kalm blijven.... Maar waar wáren zij?

De watertoren kreeg voltreffers, Post Ernest legde achter David om een afsluitingsvuur langs Post William. Wisten die meer?

Waar waren zij aan land gekomen? De verwarring werd elk moment groter. Plotseling zag je ze. Vreemde, half onduidelijke schaduwen in de sneeuw. Je schouderde je bren, kalm aan..... Er waren er veel. Het kan niet missen. Je prevelde iets dat op een haastig gebed leek.....

Bij het eerste schot van je eigen wapen brak de spanning. Je was plotseling ijsig kalm.... Je handelde automatisch..... Sloeg je door de omsingeling heen, dekking zoekend in de donkere, verschgeslagen granaattrechters omdat je zoo scherp in de gaten liep met je donkere uniform, je liep langs de zwarte schaduwgevel van een huis, de Moffen vlak bij je, je schoot je sten leeg tot je niets meer had..... Terwijl je vooruit holde zooals je nog nooit gehold had, klonk telkens het "pieuw – pieuw" – die waren dicht bij, wist je – langs je ooren. Bukken! Je rende als een gek om te leven.....

De verwarring zoowel onder den Engelschen als onder de Nederlanders was vrij groot, doordat zij practisch alle onderling contact kwijt raakten. Bovendien was de stengun munitie ontoereikend, soms slechts één houder.....

Het gelukte de Duitschers in vier patrouilles alle posten te isoleren, maar dank zij een uiterst economische wijze van vuur verdelen – en hierin hadden deze ongeoeffende "cowboys" een groot aandeel ! – konden de bezettingen der verschillende posten zich bijna voltallig terug trekken. Een van de Stoottroepers, die geen munitie meer had, verborg zich in een sloot, kwam later dwars door de oprukkende Deutsche patrouilles, wier aantal op een kleine 200 man werd geschat, heen en hield zich dood, om niet te worden gevangen genomen. Zij sloegen hem met de kolf van hun geweer op de schouder maar lieten hem liggen.

Een tweede zag plotseling vlakbij een soldaat. Het was een "donkere", dus een van de onzen dacht ik..... We keken naar elkaar en toen er net een granaat aankwam vlogen we allebei in dekking. Ik wilde weer naar hem toegaan maar wéér een granaat. Op het laatst lagen we tegen elkaar..... toen bleek dat het een..... Mof was. Ik geloof, dat we allebei te verrast waren om iets te zeggen, maar ik was het eerst weg, als een haas.....!!"

Het werd later en later..... Verspreid terugkomende soldaten vielen terug op hun hoofdverdedigingslinie, werden nu en dan beschoten door eigen posten, brachten nieuwe gegevens mee.

Om kwart voor twee 's nachts waagde zich de eerste patrouille terug naar voren: een Engelsche Sergeant Majoor vergezeld van vrijwilligers, het waren allemaal Nederlanders..

Het was een nacht om nooit te vergeten..... Zij zochten naar hun vermisten, keken naar elke granaattrechter, bluschten een begin van brand in een schuur, waar de Moffen granaten en petroleum hadden achtergelaten. Zoo nu en dan vond je iemand terug. Twee hadden boven op zolder gezeten terwijl de Duitschers uren lang beneden huis hielden.

TOEN en NU
1945 - 2005

klik op foto
om te vergroten

De watertoren hadden zij opgeblazen; zoekend naar de Polen, die erin gezeten hadden, liepen zij zonder het te weten dwars door de mijnen, die de terugtrekkende Duitschers tussen de brokken puin hadden gelegd. Tenslotte waren er nog slechts twee Stoottroepers zoek. Zij vonden er een. De Engelsche Majoor zag hem liggen, half onder de sneeuw in een sloot. "It's a Dutch boy....." zei hij. "Het is een Nederlandsche jongen" de Nederlanders die erbij waren konden het niet geloven..... het was de eerste makker die zij verloren.
(toevoeging: Dit was Piet Avontuur)

Met vieren hadden zij een achterwaartse stelling betrokken aan de rand van een schralen boomgaard, toen er op tachtig meter rechts plotseling een Duitse mortier werd opgesteld. "Het was zoo vreemd met die sneeuw, Je zag de Moffen haast niet."

Als we maar munitie genoeg hadden gehad, maar nou konden we niets doen dan ons heel zachtjes door de sneeuw rollen om precies uit te visschen, wat zij uitspookten.

Het redde een van de achtergelaten tanks, die door de Duitschers "geboobytrapped" werd, maar een van de Stoottroepers had op nog geen tien meter afstand alles liggen afkijken.

Toen het viertal hoorde, dat zij in een huis aan het morrelen waren kroop een van hen er heen. De anderen zagen hem niet meer levend terug. Waarschijnlijk heeft hij de gegevens over de mortieropstelling willen overbrengen en is daarbij gesnapt. Hij wilde dekken, in de sloot, maar de dood was sneller. De andere vermiste bleek als gevangene te zijn meegevoerd.
(toevoeging: Dit was Rinus Hildernisse)

Ik heb laatst met de Philipslandse veteranen een bezoek gebracht aan hun oude "slagveld..... "

Het heele dorp liep uit toen Stoottroepers er weer terug kwamen. Toen ieder genoegzaam gehoord had, waarom Jan niet mee gekomen was en waarom Piet zo weinig schreef, zijn we langs de stellingen gelopen.

Er groeit nu kamille en ander onkruid. De boeren klagen over prikkeldraad en de landmijnen; de kindervagen, waarmee elke avond de munitie naar de posten werd gebracht, lag te roesten in een sloot.

Piet Avontuur

Ze wezen me alle posten, haalden oude herinneringen op. We hebben wat op den half ingestorten rand van Post David zitten kijken. Bruinisse aan de overkant van het Zijpe blonk in de zon, een klein dorpje met een heel bosch van scheepsmasten. Ergens stoof het water witschuimend op veroorzaakt door een visschersboot.

Het was moeilijk om je te realiseren dat dit land hetzelfde land is als waarvan zij vertelden..... !!

Het land van het vergeten front. Maar ergens op de gevel van een huis wees een sergeant me een aantal versch met cement bijgestreken vegen....

"Ziet U dat? Daar zit bloed onder. Een Pool, die zwaar gewond tot aan het huis was gekropen heeft tegen dezen gevel steun gezocht..... De andere morgen zagen we de bloedsporen waar handen zich krampachtig hadden proberen vast te grijpen aan den gladden muur."

Misschien dat dat nog het langste blijft, de versche cementsporen op de zijgevel van een boerenhuis..... en het eenvoudige kruis op het kerkhof in Kruisland waar P. Avontuur begraven werd. De eenige van wien toen het grote offer werd gevraagd. Aan het vergeten front ....

*****

In een kadertje werd bij dit stuk ook nog een brief afgedrukt. Hieruit blijkt dat de sector onder commando stond van een Engelse captain. Verderop in dit stuk zal duidelijk worden hoe de verhoudingen precies lagen.

Aan den commanderend Officier der Nederlandsche Troepen aan den Noordweg.

Gaarne verzoek ik U mijn dank en waardering over te brengen aan Uw manschappen voor den steun, dien zij ons gaven in den nacht van 22 op 23 Januari 1945.

Alle rapporten, die ik van mijn officieren en onderofficieren ontving leggen er de nadruk op dat uw manschappen in hun eerste werkelijke actie bewijzen van grote moed en vaardigheid hebben gegeven.

Speciaal de twee mannen, wier namen ik niet ken, die mijn Batterij Sergeant Majoor naar de Commandopost in de voorste weerstandslijn vergezelden, verdienen bijzondere lof.

Wilt U ook mijn diepe deelneming betuigen aan de ouders van den Nederlandschen Soldaat die sneuvelde.

RICKERT
Captain R.A.
Commandant 245 th A.Tk. Battery R.A.
62 nd A.Tk Reg. R.A.

[TERUG NAAR DE INHOUD]

Stoter Piet Marijnissen

Op mijn verzoek schreef wijlen Piet Marijnissen een korte aantekening over zijn ervaringen op Sint Philipsland: In januari 1945 werd een Peloton van de 10de Compagnie Stoottroepen Regiment Brabant, onder leiding van Toon Marijnissen, gelegerd in de Anna Jacobapolder van Sint Philipsland, ter assistentie van een Artillerie-Batterij van het 2e Britse Leger.

In de nacht van 22 op 23 januari stak een sterke eenheid Fallschirmjäger (Duitse parachutisten), gekleed in sneeuwpakken, vanuit Duiveland het Zijpe over naar de Anna Jacobapolder. De sneeuw maakte hen onzichtbaar. De oostenwind smoorde het geluid. Er volgde een hevig gevecht.

Toon Marijnissen legde zijn Stoters in linie aan de westrand van het dorpje Noordweg. Hoewel slecht bewapend en onvoldoende getraind hielden de Stoters stand. Bij deze actie sneuvelde de Groepscommandant Piet Avontuur die zijn jongens wilde voorgaan.

De Stoter Rinus Hildernisse werd, met een Britse maat, verrast in hun schuttersput en werd door de Duitsers krijgsgevangene gemaakt. Hij overleefde het.

[TERUG NAAR DE INHOUD]

Bram Nouwen

Bij een bezoek aan Anna Jacobapolder sprak ik samen met Jan Kempeneers enkele Fluplanders. Vooral Bram Nouwen kon zich het hele gebeuren nog goed herinneren. Hierna volgt zijn verhaal:

"Zes weken waren we terug in De Polder toen de Duitse commando's van 22 op 23 januari overkwamen Zij kwamen blijkbaar op een moment dat niemand het verwachtte". Wie maakte de telefoonlijnen onklaar? Was er verraad en hulp van bewoners in het spel? Bram, en anderen met hem, is er niet helemaal zeker van dat Duitsers deze nacht zonder de hulp van anderen hebben geopereerd.

Tegelijk met de inval werd er geschoten vanuit Schouwen-Duiveland. De granaten vielen in een langgerekte strook achter de woningen ten noorden van de Langeweg. Bram herinnert zich dat aan de achterzijde van de woningen van de Noordweg de granaatscherven insloegen. Het paard van Dirk van der Welle, dat bij zijn ouders in de schuur achter hun woning in de Langeweg stond, werd dodelijk getroffen.

Bram Nouwen noemde de Stoottroepers moedig maar "onbekwaam". Daar bedoelde hij mee dat de manschappen onvoldoende getraind waren voor dit soort acties.

Rinus ten Hove uit Krabbendijke herinnert zich dat hij bij zijn ouders aan de achterzijde van de Noordweg een granaatscherf met een tang uit de achterdeur moest verwijderen. Wonderlijk genoeg vielen in de bebouwde kom van Anna Jacobapolder die nacht geen burgerslachtoffers.

Toelichting:

Opvallend is dat Bram Nouwen spreekt over "verraad en hulp van bewoners". Het is onwaarschijnlijk dat dit is gebeurd maar zijn wantrouwen is wel te verklaren. Er is namelijk veel beroering ontstaan omdat er in die dagen lichtkogels werden afgeschoten. Een diepgaand onderzoek leverde destijds niets op maar achteraf blijkt het kattenkwaad was van enkele jongens. Hun namen zijn bekend.

Deze jongens hadden patronen voor een seinpistool uit een Canadese Bren carrier gestolen. Zij maakten zelf een apparaatje om de lichtkogels af te schieten. Dat gebeurde dan 's avonds.

De geallieerde eenheden in de polder waren daar blijkbaar niet blij mee want de Engelse Field Security nam krasse maatregelen. Zij eisten van de waarnemend burgemeester de evacuatie van het hele eiland. Na onderhandelingen werd dat teruggebracht tot alleen verdachte personen uit het dorp Anna Jacobapolder.

*Er werd een commissie ingesteld die moest bepalen wie op grond van politieke onbetrouwbaarheid het eiland moest verlaten. Het resultaat was dat op 2 februari 1945 door Engelse legerwagens 81 personen naar Roosendaal werden gebracht. Verbannen van huis en haard maar het was niet duidelijk **waarom** en dat is later ook nooit meer opgehelderd.*

[TERUG NAAR DE INHOUD]

Na enkele Nederlandse teksten volgt nu een vertaling uit Poolse bron. Het is een verslag dat de Poolse luitenant Ostromęcki over de actie van 22 januari 1945 maakte:

[Klik hier voor de originele Pools tekst "Na Półwyspie".](#)

[Klik hier voor de Engelse vertaling "On the Peninsula".](#)

Na Półwyspie = Op het Schiereiland

Uit het boek "1. Dywizja Pancerna w Walce"

Uitgave: "La Colonne Ltd" Brussel 1947

Bladzijde 312 t/m 315

Vertaling Krystyna Stopa en Jos van Alphen

In januari 1945, na het begin van het Van Rundstedt offensief, werd het 1e Poolse Pantserregiment toegevoegd aan het 1e Britse Corps. Daarna vertrok het regiment vanuit de regio Tilburg – Breda naar de monding van de Maas.

Als men op de kaart van Nederland kijkt is het moeilijk om te zien of het nu de monding van de Maas of de Rijn betreft. Er komen een aantal waterlopen, vertakkingen en rivieren bij elkaar in een modderige delta. Het blijkt dat de Nederlanders er zelf geen oplossing voor hebben en om discussie te voorkomen hebben zij deze plaats maar het Hollands Diep genoemd.

Vlakbij deze monding ligt een klein schiereiland dat met een smalle doorgang met het vasteland verbonden is. Over het schiereiland loopt een rechte gladde weg. Rond het schiereiland liggen drie grote eilanden. De monotonie van het onnatuurlijk vlakke landschap wordt alleen verlevendigd door het kleine plaatsje Sint Philipsland waar ook een schilderachtige molen staat.

De molen van Sint Philipsland.

Nadat het 1e Pantserregiment in deze regio aankwam werden meteen twee pelotons tanks op het schiereiland gestationeerd. De tactische situatie van dit vergeten front was als volgt:

Het schiereiland zelf (Sint Philipsland) en een schiereiland daar ten zuiden van (Tholen) waren in Geallieerde handen. Ten noorden van Sint Philipsland ligt het eiland Goeree-Overflakkee dat in Duitse handen was evenals het eiland Schouwen-Duiveland dat ten westen van Sint Philipsland ligt.

De pelotons van het 1e Pantserregiment kregen infanterie ondersteuning van Dragonders van het regiment 10 Pulk Dragonów en van Engelse militairen van het 62e Britse Anti-tank Regiment. Zij bemanden de observatiestellingen in de dijken en zij patrouilleerden op het schiereiland.

Monotoon

Daarna begon het ondankbare en monotone werk om deze sector bezet te houden. Ondankbaar omdat, zoals de militairen zeiden, niemand wist dat wij in de frontlijn opereerden. Monotoon omdat alle dagen hetzelfde waren en het leek dat niets de stilte langs de kustlijn verstoorde.

Zelfs de berichten dat op Goeree-Overflakkee veel Duitsers zaten kon het dagelijkse leven van de bewoners niet verstoren. Enkele verdwaalde mortiergranaten of mitrailleursalvo's van Spandau's, door de Duitsers vanaf de bezette eilanden afgevuurd, waren te zeldzaam om in deze sector de rust te verstoren.

Zo gingen de dagen en de hopeloos lange nachten voorbij. Soldaten, die in de verlaten huizen woonden, brachten hun vrije tijd vindingrijk door met het bouwen van kachels want het werd winter. De grond was al hard bevroren. De manschappen waren onvermoeibaar in de weer om van alles te zoeken dat als brandstof voor hun kachels gebruikt kon worden. Als de kachels eenmaal brandden kwamen er gedachten over gebraden wild boven drijven. Dat draaide weer uit op heimelijke strooptochten met de Stengun als jachtgeweer.

Soms werd door de tanks naar het westen geschoten (Schouwen-Duiveland). Een Engelse artillerie eenheid, die de watertoren als observatiepost gebruikte, vuurde ook af en toe naar de overkant. Het enige vermaak was het staren naar de Duitse vliegende bommen (V1) die reutelend over onze hoofden in de richting van Antwerpen vlogen.

Bij het aanbreken van de nacht gebeurde er helemaal niets meer. De observatieposten in de dijken werden bemand. De soldaten, die geen dienst hadden, voerden lange gesprekken over hun herinneringen voordat zij in slaap vielen. De vorst, de nachtdiensten en de zeldzame verloven werden vervloekt.

Men verveelde zich. Dragonders en Engelsen bemanden de uitkijkposten langs de rivier maar wij voelden ons bijna overbodig. Wat was ons opgedragen? Overdag schoten we soms met onze kanonnen naar vijandelijk gebied. 's Nachts beveiligden wij ons kwartier en ons zelf. Zo ging het.

Luitenant Prins Marie Andrzej Poniatowski

Waarschijnlijk was er op het schiereiland één man die zich niet verveelde. Een lange jonge luitenant met blauwe ogen en licht haar namelijk de commandant van de twee tankpelotons de zogenaamde "Pantsergroep". Hij was tevreden met zijn functie. De hele dag bracht hij onvermoeibaar door met het oplossen van problemen met de beveiliging, de keuken, de radiostations, de vijand en andere commandanten.

Hij verloor nooit zijn humor en was een beetje overal. De luitenant inspecteerde tanks en wapens, maakte de diensten, zocht de posities voor de tanks uit, controleerde de verbindingen, vergaderde met de Engelsen en hij overtuigde de officieren van de artillerie op welke Duitse doelen op de eilanden aan de overkant geschoten moest worden. 's Avonds zat hij in de commandopost en daar werden nieuwe plannen gemaakt. Daarna ging hij opnieuw een ronde langs zijn tanks maken.

Wanneer uiteindelijk zijn energie op begon te raken kwam hij ook bij onze geïmproviseerde open haard zitten en discussieerden wij tot diep in de nacht. Soms haalde hij een zorgzaam bewaarde dwarsfluit uit zijn tank. Dan ontstond er een "verzoekprogramma" dat altijd begon met het lied "Sur le pont d'Avignon" Ik genoot van deze grote jongen met de mooie handen van een artiest.

Dan werd ik me er steeds opnieuw van bewust dat het noodlot deze jongen hier

met het Poolse leger in een klein Nederlands dorp bracht. Hij was afkomstig uit een Poolse familie met grote tradities maar zijn grootvader en zijn vader waren Fransen die geen woord Pools spraken. Zelfs nu sprak hij met een duidelijk buitenlands accent. Maar er was iets dat hem buitengewoon aantrok want na de bezetting van Frankrijk door de Duitsers roeide hij in een bootje de zee over om zich te gaan melden bij de Poolse Strijdkrachten in Engeland.

Toelichting:

Deze versie klopt niet helemaal want uit het boek over zijn vader met de titel "Sur les pas d'André Poniatowski", geschreven door Guillaume de Louvencourt, blijkt dat zoon Marie Andrzej in juni 1940 met een kleine vissersboot vanuit Bretagne naar Engeland uitweek.

De 22e januari scheelde niets van andere dagen op het schiereiland. Alles leek zijn normale gangetje te gaan. Alleen was er enkele dagen geleden wat sneeuw gevallen en dat accentueerde nog meer de leegte rondom ons.

Terwijl de luitenant laat op de avond vertrokken was voor overleg in het Engelse hoofdkwartier zette de vijand een zware overval in met mortieren en machinegeweren. Daarna kwam het bericht dat de Duitsers, gebruik makend van het opkomend tij, met een sterke patrouille waren overgestoken. Later bleek dat deze actie tot doel had het opblazen van de watertoren die diende als observatiepost voor onze artillerie.

De Duitsers kwamen op twee plaatsen aan land waarna zij zich in drie groepen verdeelden. De eerste groep hield zich bezig met de watertoren, de tweede met het liquideren van de observatieposten die daar vlakbij lagen en de derde groep viel de tanks aan om daarna mijnen te leggen. Er werd voortdurend met mortieren geschoten om de weg naar het water af te snijden.

Vader Prins Andrzej Poniatowski en zijn zoon
Prins Marie Andrzej in Engeland.

Toen de luitenant hoorde dat er een overval was begonnen stapte hij

onmiddellijk in een scoutcar en ondanks de beschietingen kwam hij zo snel mogelijk terug naar de opstelplaats van de tanks. De bemanningen waren al ingestapt maar het was zeer moeilijk om een tegenaanval te doen. Het was donker en er was niets van de vijand bekend. In het voorterrein was een chaotische schietpartij te horen maar dat kon zowel door Duitsers als door de eigen terugtrekkende eenheden worden veroorzaakt.

De luitenant liep langs de pelotons, controleerde de bewaking van de infanterie en stapte daarna in zijn tank. Staande in de toren van zijn tank probeerde hij met heel zijn gezichtsvermogen te ontdekken wat er in het duister gebeurde. Enkele minuten later werd hij door een geweerkogel getroffen en hij gleed zwaar gewond naar beneden in de toren.

Ondertussen werd er steeds op de tanks geschoten. Er werd nog een bemanningslid van een tank gedood en er viel een gewonde. Tenslotte ontstond er een geweldig zware ontploffing toen de lading onder in de watertoren ontstoken werd. De galm van de beschieting zwakte af en de geluiden losten daarna op in de duisternis. De Duitsers hadden hun doel bereikt en zij trokken snel terug. In de verte werd nog wat geschoten en toen werd het stil op het schiereiland.

De verliezen van het 1e Pantserregiment bedroegen: een gewonde en twee doden omdat nog geen uur later luitenant Marie Andrzej Poniatowski, postuum onderscheiden met de hoogste Poolse onderscheiding "Virtuti Militari", in de handen van de soldaten die hem naar het ziekenhuis brachten was overleden.

was getekend:

luitenant ADAM OSTROMĘCKI

1e Pantser Regiment

VIRTUTI MILITARI

Een maand later op 26 februari 1945 overhandigde generaal Maczek in Parijs aan de vader van 2e luitenant Poniatowski het zilveren kruis van de hoogste Poolse militaire onderscheiding de "Virtuti Militari". Een eenvoudig kruis aan een blauw lint met zwarte strepen.

Klik hier voor de originele Pools tekst en de Nederlandse vertaling van de voordracht tot het postuum verlenen van de order "Virtuti Militari"

Een zelfde kruis had eens het uniform gesierd van Prins Jozef Poniatowski. De grote Poolse leider aan het eind van de 18e en het begin van de 19e eeuw. De naam van van Prins Jozef Poniatowski staat gebeiteld in de Arc de Triomphe te Parijs omringd door de namen van de plaatsen waar de legers van Napoleon slag leverden.

Virtuti Militari

Napoleon en Prins Joseph Poniatowski tijdens de Slag om Leipzig op 19 oktober 1813

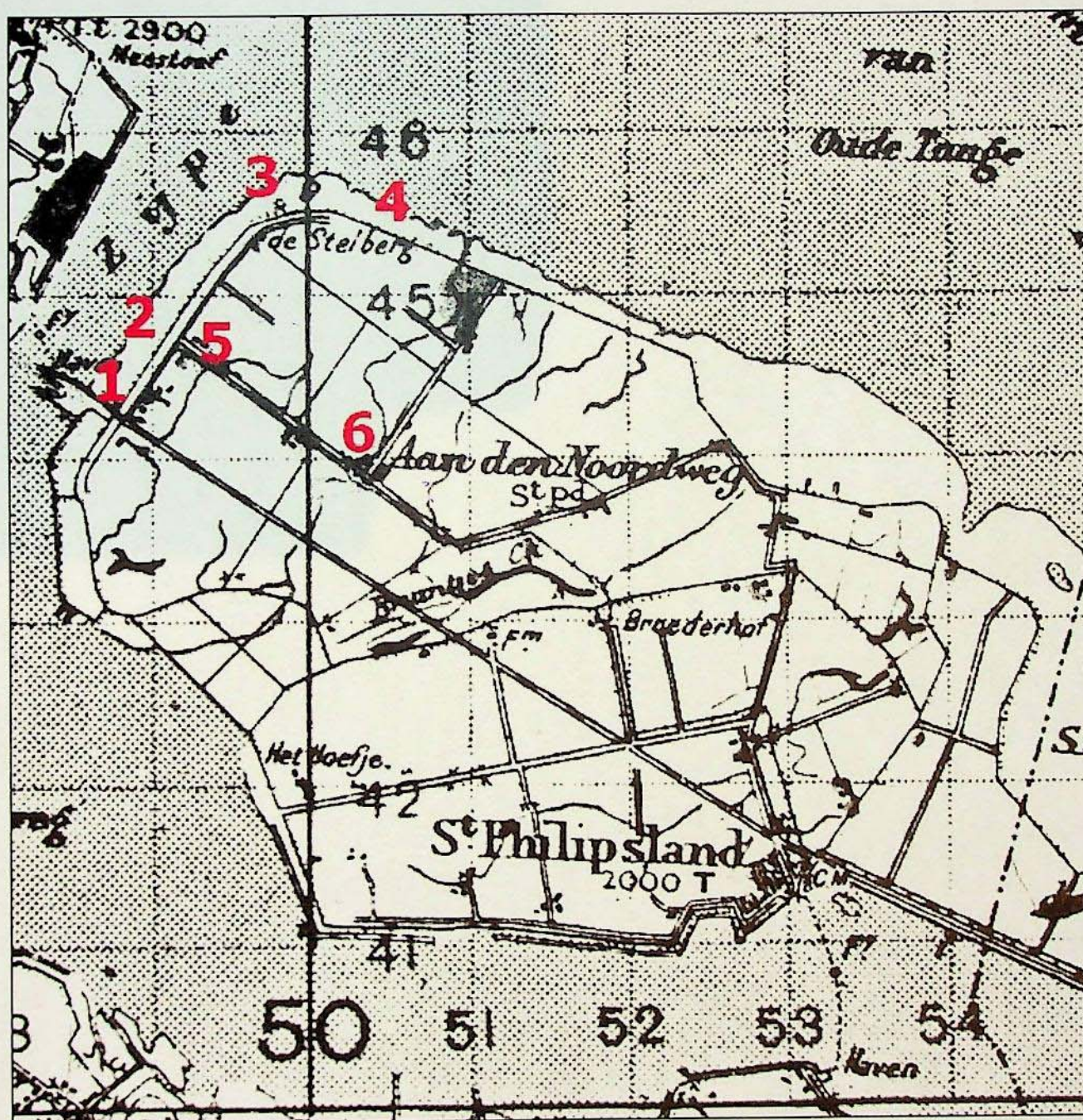
De erewacht van de 1e Poolse Pantserdivisie stond die dag met vliegende vaandels aangetreden onder de Arc de Triomphe in Parijs. Er stonden adelaars op hun helmen en de schoenen, koppels en handschoenen waren extra gepoetst. Zij droegen de Sten gun over de schouder.

De Poolse erewacht bij de Arc de Triomphe in Parijs

Even later decoreerde de Franse generaal Juin de Divisiecommandant generaal Stanisław Maczek met het kruis van het Légion d'Honneur.

TERUG**1. Post William****2. Post Jacob****3. Post David****4. Post Ernest****5. Post Nr.1****6. Post Nr.2****TERUG**

Luchtfoto van de Handelshaven en de Situatiesluis

Post JACOB

Post Jacob lag in de dijk vlak bij de watertoren. Kaartcoördinaten 492447. Deze post wordt door de Stoottroepers niet vermeld. Waarschijnlijk werd deze post alleen bemand door Engelse militairen die ook de vlakbij gelegen watertoren bemanden. Op de kaart ingetekend als nummer 2.

Post Jacob lag ongeveer op de plaats waar de schrijver staat.

Post DAVID

Post David lag vlak bij de "de Stelberg" een zoetwaterbron die al eeuwenlang gebruikt wordt om het vee te laten drinken. De bron lag oorspronkelijk binnendijs maar na de dijkverzwaring is de situatie veranderd en ligt de Stelberg buitendijs.

Kaartcoördinaten 496453. Op de stafkaart ingetekend als nummer 3.

De Stelberg waar Post David lag. De zoetwaterbron is rechts onder buitendijks te zien.

Post ERNEST en Post HENRY

De precieze plaats van beide posten is niet uit de rapportage af te leiden.

Post Nr.1

Deze post was gevestigd in en bij de watertoren op kaartcoördinaten 492447. Op de kaart ingetekend als nummer 5.

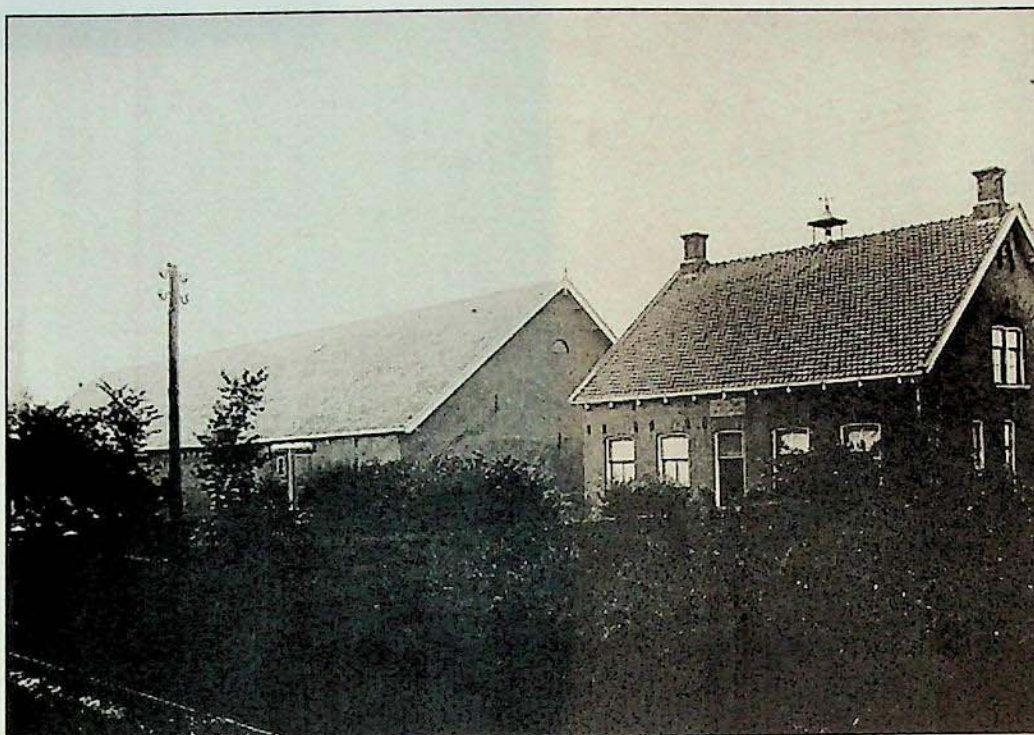
De watertoren genomen in westelijke richting. Op de achtergrond de dijk met Post Jacob.

Post Nr.2

Wat dieper het binnenland in was post Nr.2 ingericht in en om de hoeve "Hof Rumoirt" gelegen aan de Langeweg. Kaartcoördinaten 492447. De meeste

Engelse en Poolse tanks waren hier opgesteld.

Hof Rumoirt genomen in zuid westelijke richting.

Een belangrijk bron is het:

VERSLAG van het 1e PANTSER REGIMENT

Vertaling Krystyna Stopa

Klik hier voor de originele Poolse tekst.

HALSTEREN (in deze plaats was het regimentshoofdkwartier gevestigd)
22 januari 1945

22.00 uur

Het 62e antitank regiment meldt zich telefonisch met het bericht dat de Duitsers zwaar artillerie- en mortiervuur uitbrengen op ST. PHILIPSLAND (schiereiland) en dat de post "JACOB" coördinaten 492447 gevaar loopt.

22.30 uur

Het 1e eskadron stuurt een tankpeloton naar de versmalling van het schiereiland.

23.00 uur

Er komen berichten binnen over doden en gewonden;
Luitenant PONIATOWSKI Andrzej werd aan zijn hoofd gewond en hij is aan zijn verwondingen overleden.

Korporaal HALEC Witold is gewond geraakt.

Soldaat 1e klas POWAŁKO Bronisław is gesneuveld.

Alle eskadrons kregen order om alert te zijn. Waakzaamheid is verhoogd.

De telefoonlijn naar het 1e eskadron is verbroken en het radionet wordt gestoord dus is het heel moeilijk gedetailleerde informatie te krijgen.

23 januari 1945

02.00 uur

Pas nu konden de details vastgesteld worden van de Duitse uitval.

Vuur wordt aanzienlijk zwakker.

De Watertoren coördinaten 489442, die als observatiepunt diende, werd opgeblazen.

Er is schade ontstaan als resultaat van het vijandelijke vuur.

03.00 uur

Het bevel van bijzondere attentie voor 2e en 3e eskadron is ingetrokken.

09.00 uur

Artillerievuur richting schiereiland is lastig.

09.00

Melding van het 1e eskadron, zie Zal.Nr.27

09.00

Bewerken van meldingen, die van het 62e antitank regiment kwamen, zie Zal.Nr.28

10.00 uur

Inspectie van Bevelhebber van Corps.

10.00 uur

Begrafenis van luitenant PONIATOWSKI Andrzej en soldaat 1e klas POWAŁKO Bronisław.

10.00 uur

Operatieorder 245e antitank bataljon A.E.Y. nr. 6

10.00 uur

Schets en bevel tot verdediging.

was getekend:

Commandant 1. Pulku Pancerna

STEFANOWICZ

P PUŁK

VERSLAG van het 1e ESKADRON Zal.27.**van het 1e Pantserregiment.**

Handgeschreven bericht

Klik hier voor de originele Poolse tekst.

Op 22.01.1945 rond 21.10 uur is na een zwaar voorbereidingsvuur van artillerie, mortieren en machinegeweren, een Duitse patrouille, met een sterkte van ongeveer 50 man, vanaf het westelijke eiland overgestoken naar het schiereiland met het doel de observatietoren te vernietigen. coördinaten (492447).

Nadat de observatieposten in de buurt van de toren vernietigd werden, heeft een deel van deze patrouille om 21.40 uur de omgeving, waar het 2e en 3e peloton opgesteld stond, aangevallen. Zij schoten ongeveer 20 minuten lang van dichtbij met handvuurwapens en zij legden ook mijnen langs de weg.
(De volgende dag werd in de omgeving van de toren een projectiel voor een

bazooka gevonden.)

Na twee ontploffingen (opblazen van de toren), trok de patrouille om ongeveer 22.30 uur, zich terug.

Onmiddellijk nadat er alarm werd geslagen ging de commandant van het eskadron naar de plaats waar het 2e en 3e peloton stonden opgesteld. coördinaten(499441) en tegelijk stuurde hij het 1e peloton uit met het bevel de landengte te beveiligen.

Daarna ging luitenant Miś, samen met de plaatsvervangend commandant van het antitank regiment, in een tank naar de haven coördinaten(486443).

Tijdens deze actie zijn gesneuveld:

Luitenant M.A. Poniatowski tijdens het verplaatsen van zijn tank (gewond door een kogel in zijn slaap - 1 ½ uur later overleden op de weg naar het ziekenhuis) Soldaat 1e klas Bronisław POWAŁKO.

Kaporaal HALEC van het L.A.D. is gewond geraakt.

Tijdens de hele actie was er praktisch geen telefoonverbinding (behalve de eerste berichten van de pelotons). Radioverbinding was onmogelijk vanwege zeer zware storingen.

was getekend:

onleesbaar

1e luitenant

VERSLAG van het 62e ANTI-TANK REGIMENT

Klik hier voor de originele Poolse tekst.

Dit verslag is van het het Engels in het Pools vertaald en daarna opgeslagen in het archief van het 1e Pantser Regiment onder de naam Zal.28.

Vertaald door Krystyna Stopa.

19.50 uur

Vliegtuig vliegt 20 minuten lang boven ons.

Post Jacob meldt een zware explosie daarna was het vliegtuig niet meer te horen.

21.55 uur

Een vijandelijk patrouille landt op het eiland.

Er is geen verbinding meer met de post naast onze tank, die onder mortiervuur ligt. Versterking gestuurd.

22.10 uur

Post Ernest aangevallen met zwaar mortiervuur.

Post vraagt aan de Polen versterking.

22.38 uur

Verbinding met post Nr. 2 is hersteld. Vuren gaat door.

Er is geen verbinding met Post Nr. 1 en ook niet met de observatieposten.

23.10 uur

245e Batterij meldt dat de Duitsers Jacob willen opblazen.

Zij vragen om artillerievuur op Q10 en Q11.

22.53 uur

Twee patrouilles van Post Nr. 2 gaan naar voren.

00.05 uur

Patrouille bereikt een punt 150 yards vanaf coördinaten 486444.

Zij vermoeden dat deze positie door de vijand is bezet.

00.20 uur

Een peloton tanks werd naar William gestuurd.

De patrouille bereikte Post Nr.1 en vond daar een bewusteloze Nederlandse soldaat. Toen hij bij kwam vertelde hij dat hij daar tien Duitsers had gezien.

Patrouille gaat verder naar post Jacob.

00.43 uur

Alle observatieposten weer op hun post.

01.37 uur

Arts en verpleger opgeroepen.

02.08

Definitief bericht - de toren is opgeblazen.

Er liggen mijnen op de weg tussen de watertoren en Post Nr.1 coördinaten 496444. Verliezen lijken groot te zijn.

02.30 uur

Commandant van Post Nr. 1 is dood.

Jacob is verloren gegaan.

Ernest is in orde.

Henry heeft een gewonde.

William heeft vijf gewonden.

Verder niets meer bekend over de commandant van Post Nr. 1.

04.00 uur

Alle observatieposten en opstelplaatsen op hun posities.

Sterkte van de vijand geschat op 50 man.

Toestand Engelsen:

Gesneuveld 1 officier en een kanonnier

Gewond 9 kanonniers

Vermist 2 kanonniers

Toestand Polen:

Gesneuveld 1 officier en 2 manschappen

Gewond 2 manschappen

Vermist 3 manschappen

VERSLAG van Manitoba Dragoons

De Canadese Manitoba Dragoons hebben als gemotoriseerd pantserinfanterieregiment veel met de 1e Poolse Pantserdivisie samengewerkt. Het regiment was pas afgelost van dienst op Sint Philipsland maar zij schrijven in hun War Diary toch over het incident van 22 januari.

In de diary komen meldingen voor van het vliegtuig, de sneeuw en een opvallende kwalificatie van de vijand.

20 januari 1945

Er was vandaag lichte vijandelijke activiteit aan het front en er vielen in totaal 40 Duitse granaten. In de omgeving van Willemstad (coördinaten D7248) 20 stuks en nog eens 20 stuks op coördinaten D692475.

Weer;

De omgeving begon steeds meer op Canada te lijken want een sneeuwlaagje van drie inches maakte het landschap wit.

21 januari 1945

Er werd weinig geschoten vandaag en er vielen ongeveer 20 granaten in onze sector.

's Nachts staken twee Hollanders het water over. Zij vertelden ons dat de oostelijke oever van de rivier de IJssel, liggende in de noord-oostelijke hoek van Nederland, door de Duitsers met gedwongen hulp van Nederlandse arbeiders wordt gefortificeerd.

Weer:

Het blijft koud en er viel nog wat sneeuw bij en daardoor wordt het auto rijden gevaarlijk.

22 januari 1945

Er was vannacht een toenemende activiteit van de vijand in de sector van het "C" eskadron en er vielen 100 granaten in de omgeving van Willemstad (coördinaten D7248). Ook vielen granaten in de buurt van NOORDSCHANS (coördinaten D7847)

Voor de eerste keer zagen we in onze sector, toen we beschoten werden, een vijandelijk vliegtuig dat luchtwaarneming leek te doen.

Twee van onze mannen worden vermist op coördinaten D692475. Waarschijnlijk werden zij gewond gevangen genomen door een vijandelijke patrouille. Het zijn kpr. J. Steinmetz en sld. W. Veness beiden van het "C" eskadron. (Achteraf blijkt sld. W. Veness toch gesneuveld te zijn)

Een Duitse patrouille van 50 man viel St. Philipsland (coördinaten D4844) aan. Het 62e Anti Tank Regiment heeft daar de verantwoordelijkheid maar eerder opereerden wij daar enkele maanden.

De vijandelijke patrouille veroorzaakte veel schade en veroorzaakte gewonden en doden. Zij bliezen de watertoren op die het 62e AntiTank Regiment als waarnemingspost gebruikte.

Het was een **goed georganiseerde raid en we moeten toegeven dat de vijand zeer bekwaam is in dit soort acties.**

Het weer:

Het was vandaag helder en koud.

[TERUG NAAR DE INHOUD]

De Landing

Uit bovenstaande verslagen is in grote lijnen te reconstrueren hoe de overval verlief. Er blijven echter nog veel vragen over waar na verder archiefonderzoek misschien een antwoord op te vinden is.

Het staat niet vast met hoeveel man de Duitsers aan land kwamen. Uit de geschreven bronnen varieert het aantal tussen 12 en 200 man.

Zij kwamen in twee groepen van 20 man aan land.

Een groep kwam aan land bij "de Stelberg" Vlak bij de buitendijkse Bruinisser Stelberg, een zoetwater drenkplaats voor vee, waar het buitendijkse schor smal was en doorsneden van kreken. Ooggetuigen hebben de volgende dag de sporen in de sneeuw op de dijk gezien.

De andere landingsplaats lag in de buurt van handelshaventje bij de suatiesluis. Deze landingen waren een volslagen verrassing. De Duitsers waren goed voorbereid en zij maakten handig gebruik van de elementen. Daarnaast namen zij ook maatregelen om elk geluidje te verdoezelen:

Toen er in post Jacob en bij de watertoren geen verdedigers meer waren ging daar een groep van 10 man aan land. Zij brachten kisten dynamiet en landmijnen mee om de watertoren op te blazen.

- Bij de landing lieten de Duitsers de boten door het opkomend tij geruisloos aan wal drijven.
- De Poolse oud-strijder Sylwester Bardziński vertelde dat er een Duits vliegtuig boven Sint Philipsland vloog. Dat was blijkbaar zo ongewoon dat het ook in enkele War Diaries wordt gemeld.
- Dieper in het achterland werd ook nog lawaai veroorzaakt door de M10 tanks van de Engelsen waarvan dag en nacht de motoren moesten draaien omdat anders de dieselolie uitvlokte.

Maar er was nog meer:

- Het tijdstip van de overval was zeer goed gekozen. Het was helder vriezend weer. Het is dan belangrijk zo goed mogelijk van het maanlicht te profiteren maar het mag niet te licht zijn want een getrainde infanterist heeft maar weinig licht nodig. De maanstand was die dag tussen Eerste Kwartier en Volle Maan. De maan was voor 70% verlicht en dat gaf voldoende zicht.
- De Duitsers droegen sneeuwpakken en zelfs hun wapens waren wit geschilderd.
- De invallers hielden contact met elkaar door vogelgeluiden te maken. Het waren duidelijk geroutineerde specialisten.
- Telefoondraden werden precies op het juiste tijdstip doorgeknipt en de radioverbindingen werden gestoord.

De Overval

Toen in de observatieposten de eerste geluiden van de Duitsers werden gehoord was het al te laat. Waarschijnlijk waren de posities van de observatieposten al eerder verkend en zodoende wist de vijand ook precies waar de telefoonleidingen lagen. Die bleken al doorgeknipt te zijn voordat er iets alarmerends gebeurde.

Daarna werden alle posten vanuit de Duitse boten met lichte mortiergranaten bestookt. Later werd ook vanaf Schouwen-Duiveland met artillerie op de stellingen in de dijk geschoten. Omdat de constructie van die stellingen daar niet tegen bestand was bleef er niets anders over dan terug te trekken op een verdedigingslinie die verder landinwaarts lag vanaf Hof Rumoirt, in de kern van Anna Jacobapolder, tot het binnenwater de Bruintjeskreek.

Vlak achter de dijk was er geen dekking mogelijk omdat op last van de Duitsers de boerderijen en alle huizen op een na waren afgebroken. Alleen de woning van beurtschipper Adriaan Aarnoudse bleef staan. Meer naar de tramhaven bleef ook de woning van boerderij Willemsburg, waar de familie Van Hoeve woonde, nog staan. Deze werd gevorderd door de Duitse staf omdat de woonbunker bij de tramhaven nog niet gereed was.

Verwarde toestand

Tijdens deze beweging ontmoetten de Stoottroepers echter Duitsers die met een omtrekkende beweging al ver achter de dijk waren. De Stoottroepers konden de zwaarder bewapende en goed gecamoufleerde Duitsers niet weerstaan. Bovendien hadden de Nederlandse militairen te weinig munitie bij zich en zij hadden helemaal geen ervaring met nachtelijke infanterie gevechten. Er ontstond een verwarde toestand.

Inmiddels was de 25 meter hoge watertoren niet meer bewaakt en dat was juist de bedoeling. Nu was het zaak om zo snel mogelijk de springstof op vitale plaatsen in de watertoren aan te brengen.

Om te verhinderen dat er versterking uit het achterland zou komen werden de tanks bij Hof Rumoirt door de indringers bezig gehouden. De Duitsers vielen aan met handvuurwapens en zij openden vanaf 100 meter het vuur. Zij hadden ook Panzerfausten bij zich maar die werden niet gebruikt. Later bleek wel dat zij onder de sneeuw ook nog boobytraps hadden aangebracht.

Tot de Bruintjeskreek

Tijdens de hele actie werd door de vijand op vitale plaatsen met artillerie en mortieren geschoten. Volgens de polderbewoners Bram Nouwen en zijn zwager Jan Zuidweg werd vanaf Bruinisse geschoten en waren er inslagen in een langgerekte vorm, ten noorden van de Langeweg, over en bij de Noordweg tot de boerderij Frederiksborg van dijkgraaf P. Boudeling.

In de woning van zijn broer L. Boudeling liep diens zoon Jan Boudeling de nacht van de raid rakelings een scherp of kogel langs zijn hoofd mis. Een gehavende binnendeur in de woning kort bij de kruising Langeweg – Lageweg levert het bewijs dat de gevechtshandelingen zich die nacht uitstrekten tot het huidige natuurgebied Bruintjeskreek.

De Lageweg gezien in zuid westelijke richting.

Omdat er te weinig zicht was bleek het uiteindelijk onverantwoord om met de tanks naar de dijk op te rukken. Temeer omdat eigen manschappen daar het slachtoffer van zouden worden.

Na een zware explosie werd duidelijk wat de Duitsers in hun schild voerden. De watertoren zakte rechtstandig naar beneden omdat op de begane grond de muren werden weg geslagen. Na de ontploffing werden tussen het puin nog wat landmijnen gelegd en daarna verdwenen de indringers even snel naar de dijk als zij gekomen waren om in hun stormboten met brullende motoren naar de overkant te stuiven.

Samengevat: een actie "volgens het boekje". De vijand afleiden en daarna toeslaan.

De Manitoba Dragoons schreven over die dag: "It was a very well organised raid and we must admit the enemy is quit proficient at this sort of business".

[[TERUG NAAR DE INHOUD](#)]

Verliezen

Stoottroepen

10e Compagnie Regiment Brabant:

Toen het gevaar geweken was ging een patrouille van Stoottroepers onder leiding van een Engelse sergeant-majoor zoeken naar mogelijke slachtoffers. Halverwege de Langeweg vonden zij in de noordelijke sloot onder de sneeuw het lichaam van:

Soldaat Petrus Antonius Marie Avontuur
geboren 30 januari 1920 te Princenhage.

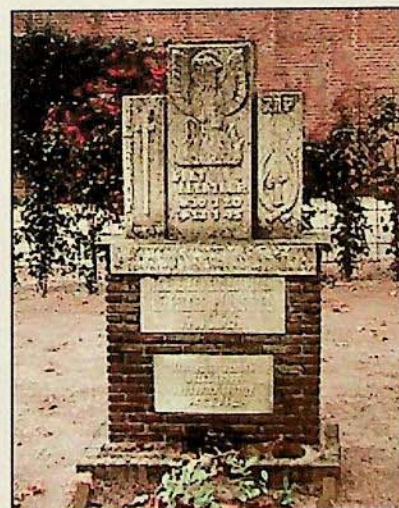
Waarschijnlijk gesneuveld terwijl hij probeerde zijn hoofdkwartier te bereiken. Hij werd door zijn dienstmakkers tijdelijk begraven op het R.K. Kerkhof van Kruisland.

Op 31 oktober 1945 werd zijn stoffelijk overschot overgebracht naar de R.K. Begraafplaats Zuylen te Breda Vak: 25K, Rij: 2, graf, 24.

Piet Avontuur

tekst op het monument
links boven:
Edele Brabant were di
midden boven:
PIET AVONTUUR
* 30 1 20
+ 23 1 45
brede plaat namen familieleden
onder brede plaat:
Hoe is de held gevallen de redder
van de Israel
Makk. IX. 21
daar onder:
Aan de gevallen medewerker
Apparatenfabriek Holland

Begraafplaats Zuylen te Breda

Straatnaam in de wijk het Sportpark te Breda

VERMIST

Bij het appel op 23 januari 1945 bleek dat er nog één Stoottroeper ontbrak. Uit het verslag van Piet Marijnissen blijkt dat het ging om **soldaat Rinus Hildernisse** die door de Duitsers als krijgsgevangene werd meegenomen. Hij keerde na de oorlog levend terug.

1e Poolse Pantserdivisie**Podporucznik (2e luitenant) Prins Marie Andrzej Poniatowski**

geboren 15 april 1921 te Parijs.

Zoals boven beschreven voerden de Duitsers een afleidende aanval uit op de tanks die bij Hof Rumoirt stonden opgesteld. Luitenant Poniatowski werd daarbij, staande in de koepel van zijn tank, door een gewerschot in zijn hoofd dodelijk gewond waarna hij enkele uren later in het ziekenhuis te Bergen op Zoom overleed. De fatale geweerkogel werd later door de tankbemanning in zijn baret gevonden.

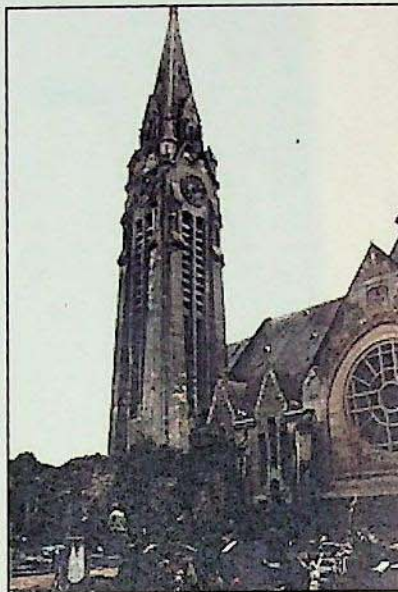
Marie Andrzej Poniatowski

Graf in Frankrijk

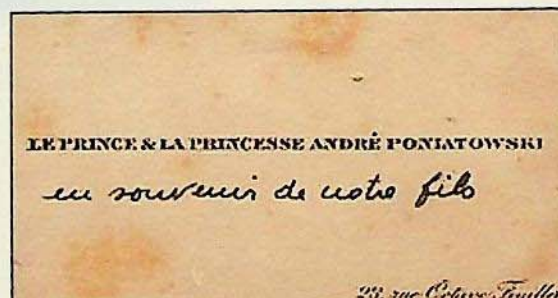
Hij werd begraven in de tijdelijk aangelegde Poolse afdeling van de Gemeentelijke Begraafplaats te Merksplas in België. Deze begrafenis vond plaats in Merksplas omdat enkele regimenten er naar streefden al hun doden op dezelfde plaats te begraven.

Het kerkhof van Mont-Notre-Dame

Al na enkele maanden is zijn stoffelijk overschot naar Frankrijk over gebracht. Zijn graf is nu te vinden op de begraafplaats bij de R.K. kerk van Mont-Notre-Dame, 02220 département l'Aisne, Frankrijk.

Ook zijn vader, die burgemeester was van Mont-Notre-Dame, ligt daar begraven. De familie Poniatowski bezat in die gemeente een landgoed met de naam "Mont-Banni".

Visitekaartje uitgereikt bij de begrafenis van Marie André Poniatowski.

Starszy strzelec BRONISŁAW POWAŁKA

geboren 25.12.1913 Kamieniowola p.
Lubartów

Tijdens de boven beschreven aanval werd geprobeerd enkele tanks te verplaatsen om de weg voor oprukkende Duitsers te blokkeren. Om tankchauffeur korporaal Piskorek aanwijzingen te geven ging boegschutter Powalka voor zijn tank uitlopen. Daarbij werd hij gedood door een vijandelijk gewerschot.

Hij werd tegelijk met Andrzej Poniatowski begraven in de tijdelijk aangelegde Poolse afdeling van de Gemeentelijke Begraafplaats te Merksplas in België.

In 1947 werd zijn graf overgebracht naar de Poolse Militaire Begraafplaats te Lommel in België. Hij rust nu in Vak II, Rij B, graf 4.

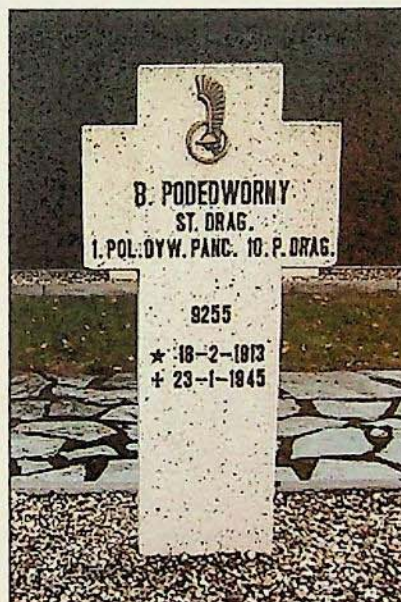
**Starszy dragone BOLESŁAW
PODEDWORNY**

geboren 18.2.1913 Koczanów p. Pinczów,
Polen

Zoals eerder beschreven werden de tanks beschermd door pantserinfanterie in dit geval het 10e Regiment Dragonders.

Bij de verwarrende schietpartij rond de tanks sneuvelde dragoner Podedworny door een geweerschot.

Omdat zijn regiment in Oosterhout was ingekwartierd namen zijn landgenoten zijn stoffelijk overschot mee naar Oosterhout om het te begraven op R.K. Kerkhof (nu Algemene Begraafplaats Leysenakkers) aan de Veerseweg te Oosterhout. Zijn graf ligt daar nog steeds in het Poolse Ereperk.

VERMIST

Uit de verslagen blijkt dat er drie Poolse militairen na de overval als vermist werden opgegeven. Omdat post William door Polen werd bemand zijn deze drie vermoedelijk bij de overval op deze post krijgsgevangen gemaakt. Hun namen zijn niet bekend. Het is ook niet bekend wat er verder met hen is gebeurd.

62nd Anti Tank Regiment Royal Artillery

Luitenant ERIC FRANCIS BELL, oud 28 jaar
Uit Walton on Thames, Surrey

Luitenant Bell was een van de "troop

commanders" in de 245e Batterij van het 62e Regiment Antitank Artillerie.

Uit bovenstaande rapportage blijkt dat hij sneuvelde op zijn post tijdens de Duitse overval op de watertoren.

Hij werd meteen na de actie begraven op de R.K. Kerkhof aan de Bredaseweg in Roosendaal in Rij A, graf 7.

Gunner PERRY THOMAS BAUGH, oud 36 jaar
Uit Markfield, Leicestershire

Gunner Baugh van de 245e Batterij raakte dodelijk gewond tijdens de boven beschreven actie.

Hij overleed in een hospitaal te Roosendaal en werd daarna begraven op het R.K. Kerkhof aan de Bredaseweg te Roosendaal in Rij A, graf 6.

VERMIST

In de War Diary van 62nd A/T Regiment wordt gemeld dat er twee man worden vermist die waarschijnlijk door de Duitsers als krijgsgevangenen zijn mee genomen en dat er zes gewond raakten.

Volgens opgave van het Royal Artillery Museum waren de twee vermisten **gunner F. STOREY** en **gunner P. BATCHELOR**.

Beiden werden door de Duitsers krijgsgevangen genomen maar zij overleefden hun gevangenschap.

Burger Verliezen

Karel Sijnders

geboren 16 mei 1925 te Zierikzee

Karel Sijnders was als landarbeider geëvacueerd in een arbeiderswoning die stond bij de Reephoeve aan de

Noorddijk in de Anna Jacobapolder.

Tijdens de Duitse beschieting in de nacht van 22 op 23 januari 1945 werd hij dodelijk getroffen door een granaatscherf.

Zijn graf ligt nog steeds op de oude begraafplaats aan de Oostdijk, noordoostelijkdeel rij 1.

Duitse Verliezen

In de geschreven bronnen wordt niets vermeld over de Duitse verliezen. Ook niet van welke eenheid de overvallers deel uitmaakten. Zodoende is het moeilijk in Duitsland archiefonderzoek te doen.

Inwoners van Anna Jacobapolder vertelden ons dat het SS-ers waren. Hetzelfde hebben Poolse soldaten ook in Oosterhout op hun inkwartieringsadres gemeld. SS-ers waren fanatieke, goed getrainde vechtjassen dus de elite troepen van de Duitsers.

Of de Duitsers verliezen hebben geleden is niet bekend. Wat wel vast staat dat er destijds nergens in de omgeving Duitse oorlogsgraven met een sneuveldatum van 22 januari 1945 werden aangetroffen.

Tot op heden heb ik nog geen Duitse geschreven bronnen kunnen raadplegen om te achterhalen welke eenheid deze overval uitvoerde.

[[TERUG NAAR DE INHOUD](#)]

Verantwoording

Dit artikel is ontstaan omdat in Oosterhout de vraag rees waarom Bolesław Podedworny daar begraven lag. Al snel kwam Sint Philipsland in beeld en gaandeweg heb ik nog meer gegevens gevonden.

Ik heb geprobeerd uit een aantal bronnen een zo objectief mogelijk beeld te reconstrueren van wat er zich in die bewuste nacht in een zeer kort tijdsbestek afspeelde.

Mijn bedoeling is zeker niet om zestig jaar later personen of organisaties te bekritisieren of in gebreke te stellen. Ik wil alleen de mannen, die onder moeilijke omstandigheden, hun jonge leven offerden voor onze vrijheid een plaats in de geschiedenis geven.

Mogelijk is dat nog te accentueren met een klein monumentje bij Lombok, de plaats waar tot 22 januari 1945 de watertoren stond.

Bronnen - Literatuur

Sylwester Bardziński

Roman Fedoruk

Zbigniew Mieczkowski

Wally Shea

Piet Marijnissen

Geert Heersche

Bewoners Anna Jacobapolder

Heemkundekring Philippluslandt

Gemeente Archief Breda (klachten Stoottroepers, G.O.I.W.)

Gemeente Archief Oosterhout (Poolse Oorlogsgraven)

Stichting "de Koepel", Utrecht (Maanstanden)
Generaal Maczek Museum, Breda
Royal Artillery Museum, Londen
Sikorski Institute, Londen
Public Record Office, Londen
National Archives of Canada, Ottawa

Literatuur:

1. **1. Dywizja Pancerna w Walce** gedrukt in 1947 door La Colonne Ltd. te Brussel, herdrukt door Marqus te Skoczów, Polen, ISBN 83-916868-0-9.
2. **1. Pulk Pancerny w Walce**, printed by The Saint Catherine Press Ltd., Brugge, België.
3. **With the Tanks of the 1st Polish Armoured Division**, K. Jamar. Gedrukt in 1946 door H.L. Smit te Hengelo
4. **POLEGLI na polu CHWAŁY** ondertitel "Killed in action" Generaal Maczek Museum, Breda, 1983.
5. **Sur les pas d'André Poniatowski, officier du general Eisenhower**, Guillaume de Louvencourt, ISBN: 2-910870-72-3, Editions Scripta, 22170 Lanrodec, Frankrijk.
6. **We zullen hen niet vergeten** Jacques Sadée en Corry Lossez, Uitgeverij Brabantia Nostra, Breda, ISBN 90-6949-026-9.
7. **THE SOLDIERS OF GENERAL MACZEK IN WORLD WAR II** Edited by Zbigniew Mieczkowski, Warsaw - London 2004, ISBN PL 83-914145-8-2.
8. **Breda vertelt van zijn bevrijding**, A. Hallema, gedrukt in 1946 door Broese en Peereboom te Breda.
9. **Merksplas Oorlogs Dagboek**, uitgave Markblas te Merksplas 1984.
10. **War Diary 62nd Anti Tank Regiment**, Royal Artillery.
11. **War Diary 18th Canadian Armoured Regiment** ook wel genoemd "the Manitoba Dragoons".
12. Krantenartikel **Vuurdoop in de sneeuw** door J.W. Hofwijk uit de Pen Gun.
13. Krantenartikel **Dieven in de polder** P.Z.C.
14. Krantenartikel **Gebeurtenissen rond de Anna -Jacobapolder in 1943 -1944**, P.Z.C.
15. Website: **www.polishwargraves.nl**

Dankwoord

Dit onderzoek is tot stand gekomen dankzij de medewerking van veel behulpzame mensen. In het bijzonder wil ik de heer Jan Kempeneers als voorzitter van de "Heemkundekring Philippuslandt" bedanken voor zijn niet aflatende inzet om op al mijn vragen een antwoord te vinden en zijn bereidheid om mij van de nodige foto's te voorzien.

Dorst
Najaar 2005
Jos van Alphen

[TERUG NAAR DE INHOUD]

Jan Kempeneers wijst graaf Guillaume de Louvencourt-Poniatowski (rechts) bij Hof Rumoirt de richting aan waarvandaan de Duitsers kwamen bij de actie 61 jaar geleden. Geert Heersche, Jos van Alpen en voorzitter Bram Wisse van heemkundekring Philippuslandt (v.l.n.r.) luisteren mee.

Prins Marie-André Poniatowski in januari 1945 gedood bij Duitse raid Franse graaf legt bij Hof Rumoirt bloemen voor gesneuvelde oom

De Franse graaf Guillaume de Louvencourt-Poniatowski legde maandagmiddag bloemen bij de boerderij Hof Rumoirt in Anna Jacobapolder. Op die plek sneuvelde in januari 1945 zijn oom Marie-André prins Poniatowski, de commandant van twee Poolse tankpelotons, bij een Duitse actie om de watertoren op te blazen. De graaf werkt momenteel met zijn toneelgroep aan een stuk over zijn oom, met de bedoeling het in 2008 in Polen op te voeren. Hij was de eerste van de familie die Sint-Philipsland bezocht.

De Louvencourt is zichtbaar onder de indruk. Hij maakt een kruisteken, terwijl op enige afstand voorzitter Bram Wisse en Jan Kempeneers van de heemkundekring Philippuslandt met twee Brabantse gasten toekijken. Ze nemen hun hoofddeksels af terwijl de regen gestaag valt. De 40-jarige graaf is enkele dagen in ons land op uitnodiging van Jos van Alpen uit Dorst. De Brabander houdt zich al zijn hele leven bezig met de gesneuvelde Poolse bevrijders. Hij heeft er zelfs een website over gemaakt (www.polishwargraves.nl) en kreeg in december voor zijn werk de medaille Pro Memoria uit handen van de Poolse ambassadeur. „Als twaalfjarige in Den Hout – bij

Oosterhout – maakte ik mee dat de kapper onze schuilkelder in kwam met achter hem twee soldaten met zwartgemaakte gezichten. 'We zijn bevrijd, dit zijn onze Poolse bevrijders', zei hij." Tot Goede Vrijdag bleven de Polen in Oosterhout ingekwartierd.

Van Alpen zocht later van alles uit over de in ons land gesneuvelde Poolse militairen. Van één van hen, prins Poniatowski, wist hij niet te achterhalen waar en onder welke omstandigheden deze om het leven kwam. Tot hij vijf jaar geleden Geert Heersche uit Oosterhout ontmoette. „Poniatowski was bij ons thuis ingekwartierd", vertelt deze. Heersche herinnert zich hoe verbaasd Van Alpen was toen hij hem dit vertelde. En hij wist van de gebeurtenissen op Sint-Philipsland. „De Polen die terugkwamen na de raid, vertelden over Duitsers in witte pakken en met wit geschilderde geweren." Engelse militaire verslagen maken gewag van Langeweg – en dan ook nog verhaspeld – maar niemand kwam op het idee dat dit een straatnaam is (Langeweg is een dorp in de buurt van Moerdijk). Van

Alphen kon nu het verhaal van Poniatowski optekenen uit tal van bronnen. Hij publiceerde het in december 2004 in het ledenblad van Philippuslandt, na contact met Jan Kempeneers. Voor de Brabander betekent het bezoek aan Anna Jacobapolder de afsluiting van een jarenlange zoektocht, zegt hij.

Watertoren

De gebeurtenissen in de nacht van 22 op 23 januari 1945 vormden de aanleiding voor het bezoek. Aan de noordkant van het bevrijde Sint-Philipsland hielden troepen Schouwen-Duiveland in de gaten dat nog bezet gebied was. Nederlandse stoottroepen – de 10e compagnie van het commando Brabant, een batterij van het Britse 62e antitankregiment, een eskadron van het Poolse 10e regiment dragonders alsmede twee pelotons van het eerste Poolse pantserregiment voerden deze taak uit. De watertoren aan het einde van de Langeweg werd gebruikt als observatiepost. Regelmatig waren er over en weer beschietingen. Het was hartje winter en het Zeeuwse eiland lag bedekt onder een witte sneeuwdek. Bij de Stelberg landden plotseling overgevoerde Duitsers. Bij de beschietingen kwamen één stoottroep, twee Britse en drie Poolse militairen en een burger om het leven. Er raakten elf militairen gewond en zes werden er krijgsgevangenen gemaakt. Bovendien slaagden de Duitsers erin om de watertoren op te blazen. Tweede luitenant Poniatowski werd staande in de koepel

van zijn tank getroffen. De uit een Pools adellijk geslacht stammende Fransman was in 1940, na de Duitse inval, in een roeiboot het Kanaal overgestoken naar Engeland. Daar sloot hij zich aan bij de Poolse strijdkrachten. Zijn vader was officier in de staf van de Amerikaanse generaal Eisenhower en werkte onder kolonel Paillote voor de Franse contraspionage. De Louvencourt schreef overigens een boek over de ze grootvader.

Kippenvel

Heersche was vorig jaar met zijn vrouw in Mont-Notre-Dame (in het Franse departement Aisne), waar Poniatowski begraven ligt. Hij sprak er met een mevrouw van de plaatselijke heemkundekring, die het verhaal van de gesneuvelde prins niet kende. „Ze kreeg kippenvel toen ze hoorde dat hij was omgekomen bij een Duitse aanval met als doel de watertoren te vernielen. Want in de Eerste Wereldoorlog is in dat plaatsje de kerktoeren om dezelfde reden opgeblazen. Een merkwaardige parallel", aldus Heersche voor wie de dag in Anna Jacobapolder emotioneel is. Hij bracht een boekje over de familie Poniatowski mee uit Frankrijk en daarin stond het adres van de graaf de Louvencourt, zoon van de zuster van de gesneuvelde prins. Op die manier kon Van Alpen contact leggen. De graaf is toneeldocent, schrijver en uitvinder, en woont in een kustplaats in de Franse Vendée.

AbdijNieuws, de informatierubriek
et provinciaal bestuur, vindt u op
www.zeeland.nl/abdnieuws

Geen internet?
voor een afdruk van AbdijNieuws
jaar het informatiecentrum:
0118-631400